

VANHEMMAT VERKOSTONEUVOTTELUSSA

Tutkimus vanhempien osallisuudesta
varhaiskasvatuksen ja terveydenhuollon verkostoneuvotteluissa.

Susanna Huttunen
Lisensiaatin tutkimus
Kehitys- ja kasvatopsykologian
erikoispsykologin koulutus
Psykologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Elokuu 2017

HUTTUNEN SUSANNA

Vanhemmat verkostoneuvottelussa. Tutkimus vanhempien osallisuudesta varhaiskasvatuksen ja terveydenhuollon verkostoneuvotteluissa.

Psykologian lisensiaatintutkimus, 49 s., 3 liitettä

Ohjaajat: Maarit Alasuutari, Timo Ahonen

Kehitys- ja kasvatopsykologian erikoispsykologin koulutus

Elokuu 2017

Tutkimuksen tarkoituksena oli eritellä sitä, millaisia osallistumisen tapoja vanhemmille rakentuu varhaiskasvatuksen ja terveydenhuollon verkostoneuvotteluissa, ja miten työntekijät vastaavat näihin vanhempien erilaisiin osallistumisen tapoihin. Lisäksi tarkasteltiin vanhempien haastattelujen avulla sitä, miten vanhemmat jäsentävät omaa asemaansa ja osallistumismahdollisuuksiaan neuvotteluissa.

Tutkimusaineisto koostui kuudesta moniammatillisesta verkostoneuvottelusta sekä näihin neuvotteluihin osallistuneiden vanhempien yhdeksästä teemahaastattelusta. Neuvottelut koskivat yksittäisten 5-6-vuotiaiden lasten hoidon ja kuntoutuksen järjestämistä, ja ne toteutettiin yhden kunnan neljässä eri päiväkodissa. Tutkimuksessa yhdistettiin keskustelunanalyysin ja diskursiivisen psykologian menetelmiä.

Neuvotteluaineiston avulla tunnistettiin ja kuvattiin erilaisia vanhempien tapoja osallistua verkostoneuvotteluihin. Yleisimmäksi osallistumistavaksi osoittautui vanhempien vaikeneminen työntekijöiden keskustellessa keskenään. Osallistuessaan aktiivisesti keskusteluun vanhemmat useimmiten täydensivät tai tarkensivat työntekijöiden aiemmin käsittelemää asiaa ja ilmaisivat samanmielisyyttä työntekijöiden näkemysten kanssa. Neuvottelujen kulku riippui korostuneesti nimenomaan työntekijöiden toiminnasta. Vanhempien puheenvuorot sisälsivät usein humoristissävyytteistä tarinointia perheen arjesta. Kuvauksissa lapsestaan vanhemmat toivat esiin erityisesti hänen akateemiseen oppimiseensa liittyviä taitoja. Vanhempien tekemien aloitteiden pohjalta ei neuvotteluissa juuri syntynyt keskustelua. Sekä työntekijöiden että vanhempien varovaisuus käsitellä arkaluonteisia tai mahdollisesti kiistanalaisia aiheita näkyi tutkimuksessa. Tämä varovaisuus selittää mahdollisesti sitä, että vanhemmat esittivät neuvotteluissa erittäin harvoin työntekijöille kysymyksiä ja neuvoja.

Haastatteluaineiston avulla tarkasteltiin vanhempien jäsenyyksiä omasta asemastaan neuvotteluissa ja näissä korostui vahvasti tiedon vastaanottajan positio. Omaan asiantuntijuuteensa neuvottelussa vanhemmat suhtautuivat ristiriitaisesti. Verkostoneuvottelu merkitsi vanhemmille ensi sijassa tuen järjestämistä lapselle päivähoitoon, ja neuvottelun koettiin olevan henkilökunnan työväline tätä tavoiteltaessa, ei vanhempien tarpeita varten järjestetty. Vanhemmat rajasivat oman osallisuutensa merkitystä, ja neuvotteluja kehystikin oletus ammattilaisten vanhempia suuremmasta asiantuntijuudesta. Vanhempien kokemus neuvottelun hyödyllisyydestä näytti olevan yhteydessä koettuun huolen vähenemiseen lapsesta. Tutkimus tarjosi välineitä perheiden parissa tapahtuvan verkostotyön kehittämiseksi vanhempien aktiivisemmän osallistumisen vahvistamiseksi.

AVAINSANAT: vanhemmuus, osallisuus, verkostoneuvottelu, varhaiskasvatus, keskustelunanalyysi, diskursiivinen psykologia.

HUTTUNEN SUSANNA

Parents in a network meeting. A Study of parent participation in network meetings with professionals of early childhood education and health care.

Psychological licentiate's thesis, 49 p., 3 appendixes

Supervisors: Maarit Alasuutari, Timo Ahonen.

Specialization training in developmental and education psychology

August 2017

The purpose of the present study was to specify what forms of participation are constructed for parents in network meetings with professionals of early childhood education and health care, and how professionals respond to parent participation. In addition, this research was aimed at exploring how parents articulate their position and possibilities of participation in network meetings.

The study was based on qualitative data collected from six multi-professional network meetings and nine interviews of parents who were involved in these network meetings. In the meetings the parents discussed the arrangements for their children's care and rehabilitation with professionals. The children were five or six years old. The research was conducted in four separate day care units in one municipal area in Finland. The analysis of the data was based on the principles of conversation analysis and the methods of discursive psychology.

In this study the different forms of participation which parents used in the network meetings were identified and described. It was discovered that the most common way for a parent to participate in the meeting was silence while professionals were discussing among themselves. When the parents participated actively in the meeting, they mostly complemented or refined a topic, which the professionals were previously dealt with, and displayed that they agree with the professionals' views. The conversations in the network meetings were dominated by the professionals' actions. When the parents spoke, they often told informal and humorous stories about their family life. Describing their child the parents emphasized her/his academic skills. The parents' initiatives in the meetings rarely resulted in discussions in this data. Both the parents and the professionals were cautious to deal with sensitive or possibly controversial topics. This sensitivity may explain why the parents extremely seldom asked questions or gave advice to the professionals in the meetings.

The parents' interviews were used for examining how parents articulate their position in the meetings. The parents emphasized the position of a recipient of knowledge in their speech. They had an inconsistent attitude to their position as an expert in the meeting. First of all the meaning of the network meeting for the parents was arranging support for their child in day care. They experienced that the meeting was professionals' tool for this purpose, not for parents' needs. The parents delimited the significance of their participation, and the assumption that the professionals had more expertise framed the meetings. The parents' experience of benefits of the meeting seemed to relate to their experience of a decreased concern about the child. This research proposed practices to improve cooperation with parents and professionals to empower parents to participate more actively in network meetings.

KEYWORDS: parenthood, participation, network meeting, early childhood education, communication analysis, discursive psychology

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat	4
1.2	Vanhempien ja ammattilaisten välinen yhteistyö	6
1.3	Institutionaalinen vuorovaikutus ja vallankäyttö.....	9
1.4	Tutkimuskysymykset.....	13
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	14
2.1	Aineisto ja metodiset ratkaisut	14
2.2	Aineiston analyysi	17
	Neuvotteluaineiston analyysi.....	19
	Haastatteluaineiston analyysi.....	20
3	TULOKSET	22
3.1	Vanhempien osallistumisen tavat.....	22
	Vaikeneminen	25
	Vastaus.....	27
	Kommentti.....	30
	Aloite.....	32
	Kysymys/neuvo.....	34
3.2	Neuvottelun merkitys vanhemmille.....	37
	Kuunteluoppilaasta asiantuntijaksi.....	38
	Päivähoidon työkalu ja tulevaisuuden ennakointia	39
	Lisää tietoa koulun ja päivähoidon käytänteistä.....	41
4	POHDINTA	42
4.1	Vanhempien osallisuus neuvotteluissa.....	42
4.2	Vanhempien asema neuvotteluissa	44
4.3	Verkostoneuvottelujen kehittäminen	46
4.4	Tutkimuksen arviointi.....	47
	LÄHTEET	50
	LIITTEET	53

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Tutkimukseni tarkoituksena on tarkastella varhaiskasvatuksessa yhdessä terveydenhuollon ja vanhempien kanssa järjestettäviä moniammatillisia verkostoneuvotteluja vanhempien näkökulmasta. Pyrin tutkimuksellani syventämään ymmärrystä siitä, miten vanhemmat osallistuvat verkostoneuvotteluissa tapahtuvaan vuorovaikutukseen ja siitä, mitä verkostoneuvottelut merkitsevät vanhemmille.

Työssäni terveyskeskuspsykologina olen osallistunut vuosien varrella lukuisiin moniammatillisiin verkostoneuvotteluihin päiväkoteilla. Vanhempien osallistuminen neuvotteluissa tapahtuvaan vuorovaikutukseen on ollut hyvin vaihtelevaa. Toisinaan vanhemmat ovat olleet hyvinkin aktiivisia ja ilmaisseet ajatuksiaan avoimesti, mutta toisinaan he ovat olleet varautuneita, vaitonaisia tai jopa ärtyneitä. Olen työskennellyt pitkään samoissa verkostoissa ja oppinut luottamaan yhteistyökumppaneideni vilpittömään pyrkimykseen luoda vanhempia kunnioittavaa ja kuuntelevaa ilmapiiriä. Tästä huolimatta vuorovaikutus verkostoneuvotteluissa on toisinaan takkuillut. Työntekijänä on ollut usein vaikea tunnistaa, mistä mahtaa olla kyse, kun vanhempi on neuvottelussa vetäytynyt passiiviseen rooliin. Olen kokenut työntekijänä vaikeaksi suunnitella tukitoimia lapselle, ellen tiedä, mitä vanhemmat niistä ajattelevat. Olen monesti pohtinut, miten vanhemmat mahtavat kokea neuvottelut ja mitä sellaista työntekijöinä ymmärtämättämme ehkä teemme, mikä saattaa vaikeuttaa vanhempien oman asiantuntemuksen ilmaisemista.

Nämä pohdinnat saivat minut tarttumaan tähän tutkimusaiheeseen. Toivon voivani tutkimuksellani tuoda esiin vanhempien asemaa ja osallistumismahdollisuuksia verkostoneuvotteluissa, ja löytää keinoja, joilla tätä vanhempien osallisuutta voisi neuvotteluissa edistää. Vanhempien aktiivinen osallistuminen ja heidän näkemystensä huomioiminen neuvotteluissa todennäköisesti edistää myös lapsen etua hänelle sopivan tuen ja kuntoutuksen järjestämisessä.

Varhaiskasvatuksessa pyritään toteuttamaan lapsen huoltajien ja henkilöstön välistä yhteistyötä lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lapsen huoltajien tukemiseksi heidän kasvatustyössään. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) korostetaan avoimen, arvostavan ja tasavertaisen kohtaamisen merkitystä yhteistyössä huoltajien kanssa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on kuitenkin varhaiskasvatuksen järjestäjillä, ja yhteistyö edellyttääkin henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016).

Toimiva yhteistyö vanhempien ja ammattilaisten kesken on erityisen tärkeää silloin, kun suunnitellaan lapsen kasvun ja oppimisen tukea (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014). Vanhempien ja ammattikasvattajien toimivan yhteistyösuhteen on havaittu edistävän positiivisia oppimistuloksia (Epstein & Sanders, 2000). Kasvatuksellisten ja kuntoutuksellisten palvelujen suunnittelu ja toteuttaminen lapsen kehityksen tukemiseksi edellyttää nykyään vallalla olevan perhekeskeisen näkemyksen mukaan perheen tuntemista ja sen yksilöllisten tarpeiden huomioimista (Leskinen, 1999). Lapselle varhaiskasvatuksessa annettavasta tuesta ja sen toteuttamisen muodoista sovitaan huoltajan kanssa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016). Varhaiskasvatuksen henkilöstö kokee kuitenkin usein perheiden kanssa tehtävän yhteistyön vaikeaksi. Erityisesti haasteellisena koetaan tilanne, jossa vanhempien kanssa keskustellaan päivähoidossa havaituista lapsen pulmista. (Alasuutari, 2007.)

Tarvittaessa lapsen tuen suunnitteluun ja arviointiin osallistuu sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016). Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä esiopetuksen oppilashuollossa (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014). Moniammatillinen verkostoneuvottelu voidaan nähdä vakiintuneena toimintamallina varhaiskasvatuksen ja terveydenhuollon yhteistyössä. Verkostoneuvottelun avulla pyritään saamaan kokonaisvaltainen kuva lapsen tarpeista ja laatimaan toimintasuunnitelma, varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelma, ongelmien ratkaisemiseksi.

Verkostotyö ei kuitenkaan ole yksinkertaista eikä useinkaan sujuu suotuisalla tavalla. Organisaatioita ei ole rakennettu niinkään verkostotyötä ajatellen vaan tukemaan yksilökeskeistä ja asiantuntijakeskeistä työtettä. Esimerkiksi terveydenhuollossa työskentely tapahtuu pääasiassa asiakaskäyntien yhteydessä. (Seikkula & Arnkil, 2009).

Eryistä tukea ja kuntoutusta tarvitsevien lasten vanhempien on todettu jäävän helposti sivusta-seuraajiksi varhaiskasvatuksen ja muiden ammattilaisten suunnittelemassa hoidossa ja kuntoutuksessa. Toiminta on usein ylipäättään pirstaleista ja ammatti-ihmisten keskinäinen yhteistyö vähäistä. Kukaan ei kanna kokonaisvastuuta palveluiden järjestämisestä. Vastuu ammattihenkilöstön suunnitteleminen palvelujen koordinoinnista kaatuu herkästi vanhempien niskaan. (Määttä, 1999). Vanhempien ja asiantuntijoiden yhteistyölle on ylipäättään ollut ominaista asiantuntijajohtoisuus (mm. Karila, 2005; Jensen-McNiff, 2012; Rock, 2000). Tämän seurauksena monet vanhemmat voivat luopua yrittämästä osallistua aktiivisesti lapsensa hoidon ja kuntoutuksen suunnitteluun, mutta jotkut vanhemmat taas ponnistelevat kyetäkseen vaikuttamaan neuvottelujen lopputulokseen (Fish, 2006).

Jensen-McNiffin (2012) mukaan vanhemmat ovat yhteistyössä ammattilaisten kanssa usein epäedullisessa asemassa, koska vanhemmilla on vähemmän tietoa ja kokemusta palveluprosessista ja neuvottelujen lopputulos on heille emotionaalisesti merkittävämpi kuin ammattilaisille. Ellei oppimissuunnitelman neuvottelujen dynamiikkaan aktiivisesti puututa, on vaarana, että vanhemmat koke-

vat itsensä ulkopuolisiksi eivätkä tuo neuvottelussa esiin omaa tietämystään, jolloin tukitoimien suunnittelussa jää hyödyntämättä paljon keskeistä tietoa lapsesta. Asiantuntijajohtoinen toimintatapa neuvottelussa voi myös heikentää vanhempien halua sitoutua tehtyihin suunnitelmiin ja siten haitata suunniteltujen tukitoimien tehokkuutta (Fish, 2006).

Tämän tutkimuksen toteuttamisaikaan lainsäädäntö (1119/1985) velvoitti varhaiskasvatuksen henkilökunnan laatimaan erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevalle lapselle kuntoutussuunnitelman ”yhteistyössä lapsen vanhempien ja tarpeen mukaan kunnan muun sosiaalihuollon, terveydenhuollon sekä koulutoimen kanssa”. Uudistetun varhaiskasvatuslain (580/2015) mukaan jokaiselle ”päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma”. Tähän suunnitelmaan kirjataan tavoitteet ja toimenpiteet varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi sekä lapsen tuen tarpeet, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilöstön ja lapsen huoltajien kanssa, ja sen laatimiseen voivat osallistua tarvittaessa muut viranomaiset ja asiantuntijat.

Lapselle esiopetuksessa järjestettävä tuki kirjataan hänelle henkilökohtaisesti laadittuun oppimissuunnitelmaan. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) on määrätty, että oppimissuunnitelma perustuu hyväksytyyn opetussuunnitelmaan ja sisältää lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteet, tarvittavat opetusjärjestelyt sekä lapsen tarvitseman tuen ja ohjauksen. Oppimissuunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen, hänen huoltajiensa ja tarvittavien muiden asiantuntijoiden kanssa.

Näiden kuntoutus-, varhaiskasvatus- ja oppimissuunnitelmien laatimista varten on eri kunnissa ollut käytössä vaihtelevia lomakepohjia, jotka lastentarhanopettaja tai erityislastentarhanopettaja on täyttänyt käydyn moniammatillisen neuvottelukeskustelun pohjalta. Myös useimmissa tämän tutkimuksen neuvotteluissa käytettiin lomaketta, joka sisälsi kohdat mm. lapsen kehityksellisistä haasteista ja vahvuuksista oppimisessa, oppimistavoitteista, suunnitelman varhaiskasvatuksessa käytettävistä keinoista tavoitteiden saavuttamiseksi ja terveydenhuollossa toteutettavasta kuntoutuksesta.

1.2 Vanhempien ja ammattilaisten välinen yhteistyö

Viime vuosikymmeninä on sekä varhaiskasvatuksessa että terveydenhuollossa pyritty siirtymään asiantuntijakeskeisestä vuorovaikutuksesta asiakkaan äänen kuulemiseen. Sosiaali- ja terveystalvija kehitettäessä on viime vuosina tuotu esiin eroja asiakaskeskeisen ja asiakaslähtöisen toimintamallin välillä. Asiakaskeskeisessä mallissa asiakkaan tarve ja asiakkaan mielipiteen kuuleminen ohjaavat kyllä palvelujen suunnittelua, mutta asiakkaalla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa lopullisiin palvelun toteuttamisen tapoihin. Aloite palveluihin ei tässä mallissa tule asiakkaalta, vaan hän

enemmänkin kommentoi jo olemassa olevia ja hänelle tarjottuja palveluita. Sen sijaan asiakasta osallistavissa, asiakaslähtöisissä palveluissa parhaassa tapauksessa asiakas on jo varhaisessa vaiheessa mukana kehittämässä ja suunnittelemassa palvelua, testaamassa, mikä on palvelun paras toteuttamistapa tai luomassa vaihtoehtoisia toteuttamistapoja. Aloite palvelujen kehittämiseen voi asiakaslähtöisessä toimintamallissa tulla suoraan asiakkaalta. (Virtanen, Suoheimo, Lamminmäki ym. 2011.)

Halme, Perälä ja Kanste (2014) ovat tarkastelleet tutkimuksessaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen piirissä tapahtuvaa vanhempien ja työntekijöiden välistä yhteistyötä. Toimiva yhteistyö työntekijöiden ja vanhempien välillä lapsille ja perheille suunnatuissa terveys- ja sosiaalipalveluissa edellytti riittävän palveluista tiedottamisen lisäksi myös vanhemman osallisuuden vahvistamista. Tällä vanhemman osallisuuden vahvistamisella tarkoitettiin tutkimuksessa työntekijöiden tapaa vahvistaa vanhempien pärjäämistä perheen arjessa sekä vanhempien vaikutusmahdollisuuksia ja päätöksentekoa palvelutilanteissa ja laajemmin lapsiperheitä koskevissa palveluissa.

Erilaisten kasvatustyötä tukevien ja ohjaavien käytäntöjen luominen ja kehittäminen on ollut osa hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisprosessia. Lasten sosiaalistamisen muuttuessa yhä enemmän yhteiskunnan tehtäväksi, on lasten kasvattamiseen liittyvä asiantuntijuus kasvanut usean tieteenalan ja ammattikunnan yhteiseksi asiaksi. (Pekkarinen, Vehkalahti & Myllyniemi, 2012). Vanhempien ja ammattilaisten välinen vuorovaikutus päivähoitossa muodostaa eräänlaisen rajapinnan, jossa kohtaavat julkisen kasvatusinstituution ja perheen lasta, lapsuutta ja kasvatusta koskevat ajattelutavat ja käytännöt. Näitä kehystävät kulttuurissa yleisemmin vallitsevat kasvatuskäsitykset. (Karila, 2006).

Kasvatuskäsitysten voidaan ajatella muodostavan eräänlaiset kulttuuriset kehykset, jotka tuovat esiin niitä tulkintatapoja, joiden avulla yksilö voi kulttuurissamme jäsentää kasvatukseen liittyviä kokemuksiaan ja toimintaansa. Kulttuuriset kehykset muokkaavat merkittävästi sitä tapaa, miten yhteisön jäsenet toimivat, vaikka ne eivät suoranaisesti määrää tai ohjaa yksilön käyttäytymistä. Samaa tapahtumaa esim. lapsen käyttäytymistä voidaan tulkita eri yhteyksissä ja vuorovaikutustilanteissa esim. kotona ja päivähoitossa erilaisten kulttuuristen kehysten kautta. Olennaista ei kulttuurisissa kehyksissä ole erilaisten tulkintamallien oikeellisuus tai virheellisyys, vaan se, millaisia mahdollisuuksia, painotuksia ja rajoituksia kehykset tuottavat toiminnalle ja käytännöille. (Alasuutari, 2006).

Vanhemmat nähdään kulttuurissamme pitkälti vastuullisina lastensa käyttäytymisestä. Äitiyden ja isyyden kulttuuriset kehykset saavat huomion kiinnittymään perheeseen ja vanhempiin erityisesti silloin, kun lapsen kehitys ei suju odotetulla tavalla. Kiinnostus vanhempia kohtaan on ymmärrettävää keskusteltaessa lapsen hyvinvoinnista, mutta on syytä huomata, että vanhemmuuden kehykset kantavat mukanaan paljon syyllistäviä elementtejä. Siksi kohtaamisissa vanhempien ja ammattilaisten välillä on yleensä aina läsnä kulttuurinen syyllistämisen tulkinta, mikä voi vaikeuttaa yhteistyötä

vanhempien ja ammattilaisten välillä. (Alasuutari, 2006; 2003).

Voidakseen käsittää ympäröivää maailmaa ihmiset näkevät asioiden välillä yhteyksiä. Tapahtumia ja asioita tulkitaan suhteessa toisiinsa ja suhteessa henkilön aiempiin kokemuksiin. Nämä aiemmat kokemukset ilmenevät tietynlaisina odotuksina ympäröivää maailmaa kohtaan. Odotuskehysillä viitataan ympäristöä koskeviin odotuksiin, jotka perustuvat aiempiin kokemuksiin, joiden pohjalta uusia kokemuksia arvioidaan ja tulkitaan. Odotukset myös muovaavat havaintoja ympäristöstä odotusten mukaisiksi. Näitä odotuskehysiksi voidaan tunnistaa tarkastelemalla kielenkäyttöä. (Tannen, 1993).

Vanhemmilla on omat käsityksensä ja odotuksensa siitä, mitä vuorovaikutus ammattilaisten kanssa tarkoittaa, ja millaisena he näkevät oman osallisuutensa vuorovaikutuksessa. Vanhempien tulkinnat yhteistyöstä vaihtelevat erityisesti siinä, millä intensiteetillä vanhemmat ovat valmiita rakentamaan yhteistyösuhdetta työntekijöiden kanssa. Erilaisten vanhempien kanssa vuorovaikutussuhteet ovat väistämättä erilaisia. Vanhemman yhteistyövalmiuden huomioiminen on tärkeää jokaista yksittäistä keskustelua suunniteltaessa. (Nummenmaa & Karila, 2011).

Moniammatillisessa verkostoneuvottelussa työntekijät edustavat tiettyä ammattiasemaa ja yhteiskunnallista toimintakenttää, jonka taustalla on lapsiin ja perheisiin liittyvä varhaiskasvatuksen palvelu- ja asiantuntijakulttuuri, mutta myös terveydenhuollon ja kuntoutuksen toimintakulttuurit. Ammatillaiset puhuvat omien tulkintakehystensä puitteissa. Kukin tahon näkee asiakkaan ongelmista ehkä hyvinkin erilaisia asioita ja näitä näkemyksiä on joskus vaikea sovittaa yhteen (Mönkkönen, 2002, 46).

Monimutkaiset ongelmat, joita psykososiaalisessa auttamisessa usein esiintyy, vaativat useamman tahon yhteistyötä ratkaisujen löytämiseksi. Tehokas verkostotyö muodostuu siitä, että osallistujilla on yhteinen tavoite ja he tuntevat toistensa toimintamahdollisuudet ja niiden rajat. Verkostoon osallistuvilla ammattilaisilla täytyy olla myös todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa suunniteltujen ratkaisujen toteuttamiseen omassa organisaatiossaan. Verkostotyöhön osallistuvien keskinäistä luottamusta työskentelyssä edesauttaa yhdessä sovittujen tavoitteiden, keinojen ja niiden perusteiden kirjaaminen avoimesti. (Amery, 2000).

Verkostokeskeisessä työskentelyssä on korostettu avoimen dialogin tärkeyttä ja vuorovaikutuksen tasa-arvoisuutta (mm. Autio, 2006). Dialogisuus voidaan nähdä ajattelutapana ja toimintatapana (Seikkula & Arnkil, 2009). Dialogisessa vuorovaikutuksessa pyritään uuden oivaltamiseen ja luomiseen osallistujien erilaisten näkemysten ja mielipiteiden kohdatessa. (Nummenmaa & Karila, 2011). Dialoginen vuorovaikutus voidaan määritellä vastavuoroisena suhteena, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisistaan. Dialogilla tarkoitetaan yleensä pyrkimystä yhteisen ymmärryksen rakentumiseen. Ymmärrys ei kuitenkaan tarkoita toisiinsa sulautumista, vaan nimenomaan uuden alueen löytymistä osapuolten välille. Kyse ei myöskään ole vain tasavertaisesta vuorovaikutuksesta asiakas-

suhteessa, vaan olennaista on työntekijöiden rooli suhteessa asioiden merkitysten rakentamiseen. Keskeistä on vastavuoroinen liike, vuorovaikutussuhteet ja todellisuuden yhteinen konstruointi. (Mönkkönen, 2002).

On tutkittua tietoa siitä, että työskentely, jossa asiakkaat, perheet ja työntekijät kokoontuvat vuoropuheluun antaen tilaa kuuntelulle ja painottaen asioita, jotka toimivat arjessa, lisää asiakkaiden hyvinvointia ja elämänhallintaa. Kun lapsen tilanteen ratkaisemiseksi kutsutaan mukaan hänen läheisiään ja asiaan kytkeytyviä työntekijöitä, etsitään ratkaisuja eri osapuolten voimavarojen yhdistämisestä. Läheisiä ei tällöin kutsuta mukaan autettaviksi asiakkaiksi vaan pikemminkin asiantuntijoiksi tuomaan oma näkemyksensä ja panoksensa pulmien ratkaisemiseen. Verkostotapaamisessa tavoitellaan jaettua asiantuntemusta, joka ylittää yksittäisten toimijoiden mahdollisuudet. (Seikkula & Arnkil 2009).

Tässä tutkimuksessa tarkoitan verkostoneuvottelulla edellä kuvatun kaltaista useiden eri ammattia edustavien henkilöiden ja lapsen vanhempien kokoontumista keskustelemaan lapseen liittyvistä asioista tarkoituksena lisätä kaikkien osapuolten tietoa ja ymmärrystä lapsesta sekä suunnitella keinoja lapsen kehityksen tukemiseksi.

1.3 Institutionaalinen vuorovaikutus ja vallankäyttö

Teoreettisena viitekehyksenä tässä tutkimuksessa on sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaisesti ymmärryksemme maailmasta rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kielen välityksellä tietyssä historiallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan samaa ilmiötä on mahdollista kuvata samanaikaisesti lukemattomilla, yhtä paikkansapitävillä tavoilla. Ihmiset rakentavat näitä kuvauksia ja tulkintoja sekä omaa ja toistensa identiteettejä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Burr, 2015). Kieltä käyttämällä rakennetaan merkityksiä (Nikander, 1997). Yhteiskuntaelämä ja yhteiskunnallinen toiminta on ylipäätään merkitysvälitteistä. Se on sosiaalisesti konstruoitunutta eli rakentunut merkitystulkintoista ja tulkintasäännöistä, joiden nojalla ihmiset orientoituvat arkielämässään. (Alasuutari, 2011). Sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti ajatellen vanhempien ja ammattilaisten puhe verkostoneuvottelussa tuotetaan tietyssä vuorovaikutuksessa ja tietyssä kontekstissa. Osallistujat puhuvat, minkä kokevat sopivaksi puhua juuri tuossa tilanteessa.

Varhaiskasvatuksessa järjestetty moniammatillinen verkostoneuvottelu on institutionaalinen vuorovaikutustilanne. Bergerin ja Luckmannin mukaan (1967) instituutiot ohjaavat ja hallitsevat ihmisten sosiaalista käyttäytymistä asettamalla sille etukäteen määritellyjä käyttäytymismalleja. Tämä mahdollistaa toisten osapuolten toiminnan ennakoinnin ja muuttaa osapuolten välisen vuoro-

vaikutuksen ennustettavaksi mahdollistaen siten arjen sujumisen. Instituutioiden voidaan ajatella luovan käyttäytymisellemme eräänlaiset kehykset, jotka lisäävät arjen ennakoitavuutta sekä yksilöettä ryhmätasolla (Pekkarinen ym., 2012). Institutionaaliset puhetilanteet muistuttavat pelejä erityisääntöineen. Näitä sääntöjä saatetaan soveltaa, tarvittaessa suorastaan venyttää, mutta ei voida väittää, ettei pelissä olisi etukäteen sovittuja sääntöjä. Ei voida myöskään väittää, että koko ohjattu toiminta 'tuotettaisiin' kulloisessakin tilanteessa. (Alasuutari, 2011).

Nuolijärvi (1990) esittää, että jyrkkää rajaa spontaanien arkikeskusteluiden ja institutionaalisten keskusteluiden välille ei ole tarpeen vetää. Institutionaalisiin vuorovaikutustilanteisiin voi sisältyä paljonkin spontaaneja aineksia ja muodollisen keskustelun tunnuspiirteet voivat tunkeutua arkikeskusteluihin. Keskustelujen maailma voidaan ehkä nähdä jatkumona, jossa esimerkiksi erilaiset asiakaskeskustelut (myös esim. verkostoneuvottelut) sijoittuvat johonkin leimallisesti institutionaalisen ja spontaanin keskustelun välimaastoon. Institutionaaliseksi tällaiset keskustelut ajatellaan siksi, että niillä on tietty miljö, keskustelijoilla on erilainen status ja tilanteessa on esillä ongelma, joka tulee voida ratkaista yhteiskunnan ja yksilön kannalta legitimiällä tavalla. Spontaaniutta asiakaskeskusteluihin taas tuo niiden arkielämään liittyvä aihepiiri ja keskustelukumppanien aiempi tutuus.

Sekä arkikeskusteluissa että institutionaalisisissa keskusteluissa osallistujat asemoituvat sosiaaliin rooleihin tai positioihin, joihin liittyy monenlaisia odotuksia, velvollisuuksia, vastuita ja valtaa. Tällaisia sosiaalisia positioita ovat esim. työnantaja-työntekijä, vanhempi-lapsi, opettaja-oppilas, lääkäri-potilas. Näissä positioissa toisella osapuolella on asemansa kautta valtaa, jota hän voi käyttää toiseen osapuoleen. (Nummenmaa, 2011). Verkostokokouksissa kommunikoidaan läsnäolijoiden välisiä suhteita, sitä kuka kukin mielestään on asian määrittelijänä. Ammatillisilla on aina enemmän valtaa kuin asiakkailaan keskustelun kulun määrittämisessä. (Seikkula & Arnkil, 2005). Sosiaalisia positioita tarkastelemalla voidaan havainnot ihmisten keskinäisestä vuorovaikutuksesta nähdä jatkuvasti käynnissä olevana, hetkestä toiseen muuttavana, dynaamisena kamppailuna tai pelinä (Pöysä, 2010; Harré & Langenhove 1991).

Vuorovaikutuksessa ilmenevä valta voidaan jakaa tiedolliseen valtaan ja kontrollivaltaan. Kontrolli viittaa tällöin yhden osallistujan mahdollisuuteen ohjata keskustelua haluamaansa suuntaan. Sen sijaan tiedollinen valta kytkeytyy jollekin osallistujalle luovutettuun oikeuteen tietää enemmän puheena olevasta asiasta. Institutionaalisisissa tilanteissa ammattilaisen ja asiakkaan välisissä keskusteluissa tiedollisia oikeuksia rajoittavat kyseiseen instituutioon kytkeytyvät institutionaaliset roolit ja erityinen institutionaalinen tehtävä, jota varten kyseinen instituutio on olemassa. Lisäksi ammattilaisella voi olla myös institutionaalista valtaa esim. lääkärillä oikeus määrätä jatkotutkimuksia. Keskustelun osallistujat nostavat keskustelussa esiin näitä oikeuksiaan sellaisilla tavoilla, jotka samalla tuottavat heidän asemaansa esim. potilaana ja lääkärinä. Sosiaaliset asemat ja suhteet muotoutuvat ja uusiutuvat ihmisten keskinäisessä vuorovaikutuksessa heidän oman toimintansa tuloksena. (Ruu-

suvuori, 2010).

Varhaiskasvatuksen piirissä järjestettyjä verkostoneuvotteluita ei ole Suomessa aiemmin tutkittu. Karila (2005) on tutkinut vanhempien ja päivähoidon henkilöstön välisiä lapsikohtaisia kasvatuskeskusteluja. Näille keskusteluille oli luonteenomaista vanhempien ja työntekijöiden toisiaan täydentävät kuvaukset lapsen toiminnasta ja käyttäytymisestä erilaisissa toimintaympäristöissä. Sen sijaan havaintojen vertailu, yhteenvedot ja johtopäätökset puuttuivat lähes kokonaan. Keskusteluihin sisältyvää mahdollisuutta rakentaa lapsesta uusi, jaettuun tietoon perustuva kuva ei käytetty.

Varhaiskasvatuksen keskustelukäytännöt rakentuivat Karilan tutkimuksessa ylipäättään pitkälti ammattilaisten lähtökohdista käsin. Työntekijät toimivat aloitteentekijöinä ja keskustelun johdatteijoina pääosassa keskusteluista. Vanhemmille jäi lähinnä täydentäjän ja myötäilijän rooli. Joissakin keskusteluissa vanhemman tulkinnat ja näkökulmat ohitettiin täysin. Osa vanhemmista tyytyi tähän tilanteeseen ja ilmeisesti odottikin sitä luovuttaen siten vapaaehtoisesti kasvatusvaltaa ammattilaisille. Kaikki vanhemmat eivät kuitenkaan tyytyneet heille tarjottuun asemaan. Vanhemmat näyttivät olevan erityisen aktiivisia keskusteluissa silloin, kun kyse oli heidän lapsensa onnellisuudesta tai perustarpeista.

Alasuutari (2010) on tutkinut varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja vanhempien välisiä keskusteluja, joissa laadittiin lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Vasukeskustelujen vuorovaikutuksen tarkastelun lisäksi hän haastatteli niihin osallistuneet vanhemmat. Haastatteluissa vanhemmat ilmaisivat kokeneensa vasukeskustelut itselleen merkityksellisinä. Keskeinen merkitys vanhempien näkökulmasta oli tiedon saaminen siitä, millaista lapsen arki on päiväkodissa ja millainen lapsi on siellä sekä mahdollisuus saada asiantuntijan arvio lapsesta. Vanhemman asemaa luonnehti tässä kuvaustavassa lähinnä vastaanottajan rooli ja työntekijän ja vanhemman suhdetta asymmetrisyys, perinteinen asiantuntija-asiakassuhde. Vanhemmat näkivät varhaiskasvatussuunnitelmayhteistyön nimenomaan instituutio- ja asiantuntijavetoiseksi toiminnaksi.

Vanhemmille tilanne näyttäytyi myös neuvotteluna, jossa verrataan osapuolten näkemyksiä kasvatusperiaatteista ja käytännöistä ja sovitaan toteutettavat toimintatavat. Tässä kuvaustavassa vanhempi kuvautui ikään kuin palveluja ostavana asiakkaana, jolloin hän voi myös odottaa tietynlaista palvelun sisältöä. Vanhemman asemassa kuvautui keskeiseksi se, että vanhempi sai tilanteessa osallisuuden ja voi havaita tulevansa kuulluksi. (Alasuutari, 2010).

Varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelujen vuorovaikutuksen tarkastelu toi Alasuutarin tutkimuksessa esiin sen, että leppoisaltakin vaikuttavassa vanhemman ja työntekijän kohtaamisessa asiantuntijuuden kysymykset saattoivat näyttäytyä jännitteisinä ja arkaluonteisina. Keskusteluja kehysti vahvasti oletus varhaiskasvatuksen työntekijöiden asiantuntijuudesta. Vanhemman tietämisen ja asiantuntijuuden alueet rajautuivat lapsen hoidon ja arjen hoivan kysymyksiin ja lapsen luonteen ja persoonan tuntemukseen. Nämä alueet kuuluivat jossain määrin myös työntekijän osaamiseen, mutta

erityisesti hänen asiantuntijuuteensa kuuluivat lapsen kehityksen, oppimisen ja psykologian kysymykset sekä lapsen kasvatusta. Varhaiskasvatuksen toiminta ja käytännöt olivat erityisesti työntekijän asiantuntijuuden aluetta, ja niihin vanhemman ei oletettu puuttuvan.

Näissä em. tutkimuksissa on ollut kyse pääasiassa tavanomaisesti kehittyneistä ja suhteellisen ongelmattomista lapsista. Moniammatillisissa verkostoneuvotteluissa keskustellaan sen sijaan lapsista, joilla on erityisiä tarpeita päivähoidon ja kuntoutuksen suhteen. Nämä keskustelut muodostuvat mahdollisesti jossain määrin toisenlaisiksi ja ovat yleensä haastavampia kaikille osallistujille. Kiinnostavaa on, jäävätkö myös näissä neuvotteluissa vanhemmat myötäilijän rooliin ja millä tavoin osallistuminen on mahdollista.

Terveydenhuoltoon liittyvää vuorovaikutustutkimusta on Suomessa yleisesti ottaen tehty melko niukasti (Kettunen, 2001). Väitöskirjassaan Kettunen (2001) on tarkastellut sairaalassa tapahtuvia hoitajan ja potilaan välisiä terveysneuvontakeskusteluja. Tutkimuksen tarkoituksena oli erityisesti potilaan osallistumisen kuvaaminen selvittämällä hoitajan ja potilaan välisiä puhekäytäntöjä. Keskustelujen muotoutumisessa oli molempien osapuolten toiminnalla ratkaiseva merkitys. Potilaat osallistuivat keskusteluun monin eri tavoin, ja hoitajat saattoivat edistää potilaiden osallistumista omalla toiminnallaan. Varsin usein hoitajat eivät kuitenkaan havainneet potilaiden taholta tulevia vihjeitä tarjotakseen osallistumisen mahdollisuuksia. Tiedon ylivalta ei näyttäytynyt yksin ammattilaisten ominaisuutena, vaan potilaat itse toimivat myös aktiivisina osapuolina esittäessään kysymyksiä, keskeyttäessään hoitajan puheen ja avautuessaan omasta hyvinvoinnistaan ja asiantuntemuksestaan.

Ei-vastavuoroisessa osallistumisessa potilas jäsenyi toiminnan kohteeksi. Hänestä tuli hoitajan kysymykseen vastaaja, tietämätön ja ammattilaisiin luottava, kohteliaasti käyttäytyvä ja hoitajajoh-toiseen tilanteeseen mukautuva. Monet ei-vastavuoroisen osallistumisen tilanteet vaikuttivat päällisin puolin sosiaalisesti miellyttäviltä, mutta analyysi toi esiin keskustelujen epäviisyyden. Ammattilainen tarjosi neuvoillaan ja kysymyksillään apua ja määritteli, millaista ohjausta potilas tarvitsee. Potilaan tavoite ei tullut esille. Vastavuoroisessa osallistumisessa molemmat osapuolet rakensivat kumppanuutta kaksisuuntaisessa vuorovaikutuksessa ja se mahdollisti yhteisen näkemyksen kehittelyn. (Kettunen, 2001).

Ammatillisen vuorovaikutuksen ihanteena on tasavertainen, avoin suhde. Kuitenkin työntekijän tuodessa keskusteluun omat näkemyksensä, tietonsa ja asiantuntemuksensa, hän samalla kontrolloi keskustelua ja käyttää valtaansa. Siksi on tärkeää tunnistaa ja ymmärtää, miten valta vaikuttaa ja miten sitä käytetään keskustelun vuorovaikutuksessa. Vallankäytössä voidaan nähdä myös positiivinen puoli sen tuodessa mahdolliseksi keskustelun toisen osapuolen valtauttamisen (*empowerment*). (Nummenmaa & Karila, 2011). Tästä käytetään kirjallisuudessa myös rinnakkaista käsitettä voimaantuminen. Valtautuminen tai voimaantuminen viittaa käsitteenä prosessiin, joka lähtee ihmisestä

itsestään, mutta johon muilla ihmisillä, olosuhteilla ja sosiaalisilla rakenteilla on vaikutuksensa. Voimaantuminen on yhteydessä ihmisen uskomuksiin omista mahdollisuuksistaan. (Siitonen, 1999).

Vanhempien ja ammattilaisten välisen yhteistyön kehittämällä on tärkeä merkitys vanhempien voimaantumisen toimijoina lapsensa asioissa (Karila, 2005). Toisen osapuolen valtauttaminen tai voimauttaminen lähtee liikkeelle ei-tietämisen position omaksumisesta, toisen osapuolen ajatusten, ideoiden ja näkökulmien kuuntelemisesta, kunnioittamisesta ja ymmärtämisestä sekä vahvuuksien tunnistamisesta. Tämän aikaansaamiseksi on tärkeää verkostokeskusteluissa luoda sellaista vuorovaikutusta, joka mahdollistaa yhteisen neuvottelun ja toisen osapuolen osallistumisen omista lähtökohdistaan. (Nummenmaa & Karila, 2011).

1.4 Tutkimuskysymykset

Tämä tutkimus paikantuu keskusteluanalyttisen ja diskursiivisen psykologian soveltavan tutkimuksen alueelle. Tutkimuksessa paneudutaan varhaiskasvatuksen ja terveydenhuollon rajapinnalla tapahtuvan institutionaalisen tilanteen laadulliseen tarkasteluun. Tutkimusmenetelmä on aineistolähtöinen eli tutkimuskysymykset määrittelin vasta kerätyn aineiston pohjalta. Tutkimuksen tarkoituksena on eritellä neuvotteluaineiston avulla sitä, millaisia osallistumisen tapoja vanhemmille rakentuu verkostoneuvottelujen kuluessa ja miten työntekijät vastaavat näihin erilaisiin osallistumisen tapoihin. Osallistumisen tavoilla ei tässä tutkimuksessa tarkoiteta henkilökohtaisia, kyseiselle vanhemmalle luonteenomaisia tapoja olla vuorovaikutuksessa, vaan kussakin neuvottelussa tietyssä vuorovaikutuskontekstissa vanhemmalle rakentuvia osallistumisen muotoja. Lisäksi tarkastelen vanhempien haastatteluaineiston avulla sitä, millaisia merkityksiä vanhemmat liittävät käytyihin neuvotteluihin. Tulosten pohjalta pyrin syventämään ymmärrystä vanhempien osallistumisesta varhaiskasvatuksessa järjestettäviin verkostoneuvotteluihin ja etsimään keinoja ja käytänteitä, joilla ammattilaiset voisivat tukea vanhempien osallisuutta näissä neuvotteluissa.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Aineisto ja metodiset ratkaisut

Tutkimusaineisto koottiin nauhoittamalla ensin 6 moniammatillista verkostoneuvottelua yhden keskisuomalaisen kunnan neljässä eri päiväkodissa siten, että osallistuin itse neuvotteluihin omassa ammattiroolissani (terveyskeskuspsykologi). Kuuluin tosiasiallisesti jäsenenä kyseiseen verkostoon, ja siten pystyin luontevasti olemaan läsnä neuvottelutilanteissa. Neuvottelut koskivat yksittäisten 5-6-vuotiaiden lasten hoidon ja kuntoutuksen järjestämistä. Kyseessä on ns. luonnollinen aineisto, joka tarkoittaa, että aineiston muodostavat keskustelut olisi joka tapauksessa käyty riippumatta tutkimuksesta (Metsämuuronen, 2009). Jokaisessa neuvottelussa oli vanhemman/vanhempien lisäksi läsnä 1-3 päivähoiton ja 1-2 terveydenhuollon työntekijää tutkijan lisäksi. Neuvottelujen kesto vaihteli tunnista kahteen tuntiin. Yhteensä niiden äänitallenteita kertyi noin 9 tuntia. Verkostoneuvottelut valittiin tutkimusaineistoon siinä järjestyksessä, kun soveltuvia tapauksia esiintyi asiakastyössäni syyskuusta 2013 maaliskuuhun 2015. Tiedustelin vanhemmilta halukkuutta osallistua tutkimukseen, ja informoin heitä kuten myös neuvotteluun osallistuvia päivähoiton ja terveydenhuollon työntekijöitä kertomalla tutkimuksesta suullisesti ja antamalla kirjallisen tiedotteen (Liite 1).

Toinen tutkimusvaihe toteutettiin 1-7 (keskimäärin 3) päivää kunkin neuvottelun jälkeen haastatteleamalla neuvotteluihin osallistuneet vanhemmat. Jos molemmat lapsen vanhemmat olivat mukana neuvottelussa, heidät haastateltiin erikseen. Haastattelun tarkoituksena oli selvittää vanhempien kokemuksia neuvottelujen sujumisesta ja heidän neuvotteluihin liittämääns merkityksiä. Haastateltavia oli yhteensä 9. Haastattelut olivat luonteeltaan noin tunnin kestäneitä teemahaastatteluja, ja ne tehtiin vanhempien toiveiden mukaisesti pääasiassa työhuoneellani, paitsi yksi tehtiin päiväkodilla. Myös haastattelut nauhoitettiin. Käytin haastatteluissa laatimaani haastattelurunkoa (ks. Liite 2.) Haastattelut käytiin keskustelunomaisesti siten, että esitin avoimia kysymyksiä vanhempien verkostoneuvottelua koskevista odotuksista, tunteista ja ajatuksista, neuvottelussa käytetystä kielestä, neuvottelun tarkoituksesta, vanhemman tehtävästä siinä, työntekijöiden ja vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta, neuvottelun hyödyllisyydestä ja vanhemman vaikutusmahdollisuuksista neuvottelussa. Jokaisen haastateltavan kanssa käytiin samat aihepiirit eli teemat läpi, mutta kysymysten järjestys ja muoto vaihtelivat jonkin verran haastateltavasta toiseen.

Pyysin tutkimukseen osallistuneilta vanhemmilta kirjalliset suostumukset neuvottelun ja haastattelun tallentamiseen. Kyseisen kunnan sosiaali- ja terveystoimen johtoryhmä teki eettisen ennako-

arvioinnin, ja tutkimusluvut myönnettiin kunnan varhaiskasvatuksen ja terveydenhuollon työntekijöiden osalta. Tutkimuseettisten kysymysten kohdalla noudatin hyvää tieteellistä käytäntöä (HTK-ohje, 2012).

Tutkimukseen alun perin pyydytyistä perheistä yksi kieltäytyi osallistumasta. Kunkin neuvottelun osallistujat on esitetty taulukossa 1. Kolmessa neuvottelussa olivat läsnä molemmat vanhemmat. Kahteen neuvotteluun osallistui vanhemmista vain äiti. Molemmissa tapauksissa isä ilmoitti, ettei pääse työesteiden vuoksi osallistumaan. Yhdessä neuvottelussa oli paikalla vanhemmista vain isä; äiti ei yllättäen saapunut paikalle eikä ilmoittanut syytä tähän. On mahdollista, että hän on jättänyt tulematta paikalle tutkimuksen vuoksi. Kaikkiaan neuvotteluihin ja haastatteluihin osallistui 5 äitiä ja 4 isää. Kukaan neuvotteluissa läsnä olleista ei kieltäytynyt haastattelusta. Yhdet tutkimukseen osallistuneet vanhemmat olivat eronneet, muut vanhemmat asuivat yhdessä avo- tai avioliitossa. Vanhempien koulutustaso vaihteli perusasteesta yliopistotason koulutukseen. Iältään he olivat 32 - 48 -vuotiaita. Tutkimukseen osallistuneet päivähoiton työntekijät olivat ammatiltaan lastentarhanopettajia, erityislastentarhanopettajia ja avustajia. Terveydenhuollon työntekijöistä tutkimukseen osallistui toimintaterapeutti, puheterapeutti, terveydenhoitaja ja psykologi.

TAULUKKO 1. Osallistujat kussakin neuvottelussa.

Neuvottelu	Vanhemmista läsnä	Päivähoidon työntekijät	Terveydenhuollon työntekijät
1	äiti	lastentarhanopettaja., erityislastentarhanopettaja	toimintaterapeutti, psykologi
2	äiti, isä	kaksi lastentarhanopettajaa, erityislastentarhanopettaja, kaksi avustajaa	toimintaterapeutti, puheterapeutti, psykologi
3	äiti	kaksi lastentarhanopettajaa	toimintaterapeutti, psykologi
4	isä	lastentarhanopettaja	toimintaterapeutti, puheterapeutti, psykologi
5	äiti, isä	lastentarhanopettaja, erityislastentarhanopettaja	toimintaterapeutti, puheterapeutti, psykologi
6	äiti, isä	lastentarhanopettaja, erityislastentarhanopettaja	toimintaterapeutti, terveydenhoitaja, psykologi

Tässä tutkimuksessa on kyse laadullisesta, useamman tapauksen tapaustutkimuksesta. Tapaustutkimus on keskeinen laadullisen metodologian tiedonhankinnan strategia (Metsämuuronen, 2009). Päädyin käyttämään tutkimuksessani laadullisia menetelmiä, koska halusin tutkia verkostoneuvottelujen tapahtumia yksityiskohtaisesti ja olin kiinnostunut verkostoneuvotteluissa mukana olleiden vanhempien niihin liittämistä merkityksistä. Tutkimusmetodiksi valitsin todellisten neuvottelutilanteiden dokumentoinnin, koska se tuo esiin sen, mitä neuvottelussa tosiasiallisesti tapahtuu ja miten läsnäolijoiden toiminta ja vuorovaikutus toisiinsa rakentuu hetki hetkeltä eli miten neuvottelu muotoutuu.

Osallistumiseni verkostoneuvotteluihin oli osallistuvaa havainnointia toteutuen niin, että toimijan/osallistujan roolini oli huomattavasti vahvempi kuin tutkijan (Vrt. Metsämuuronen, 2009). Vaikka tiedostin neuvottelujen aikana tutkimukseni tavoitteet ja kysymyksenasettelut, huomasin usein kuitenkin unohtaneeni, että meneillään on tutkimus- ja nauhoitustilanne. Minulla oli vastuulani hoitaa verkostoneuvottelussa oma tehtäväni ammattini edustajana asianmukaisesti, ja tämä edellytti jatkuvaa huomion suuntaamista neuvottelun tapahtumiin. Myös aineistoa analysoidessani huomasin toimineeni neuvotteluissa samankaltaisesti kuin muutkin terveydenhuollon tai päivähoidon työntekijät eli niissä positioissa jotka olivat tyypillisiä juuri ammattilaisille kussakin vuorovaikutusepisodissa. Tämä kertoo ehkä jotain siitä, kuinka voimakkaasti sosiaalinen vuorovaikutus kyseiselle tilanteelle ominaisilla toimintakehyksillä kutsuu meitä tiettyihin positioihin.

Käytin toisena tutkimusmetodina teemahaastattelua eli osittain strukturoitua haastattelua, koska sen avulla on mahdollista saada tietoa siitä, mitä merkityksiä haastateltavat antavat verkostoneuvottelulle ja miten jäsentävät omaa toimintaansa neuvottelussa. Tässä tutkimuksessa haastatteluaineisto mielletään osaksi tutkittavaa todellisuutta (näytenäkökulma), ei väittäminä todellisuudesta. (Vrt. Alasuutari, 2011). Teemahaastattelu sopii Metsämuurosen (2009) mukaan hyvin käytettäväksi tilanteisiin, joissa tutkimuskohteena ovat arat tai heikosti tiedostetut asiat: arvostukset, ihanteet ja perustelut.

Haastatteluissa pyrin luomaan rentoutunutta, turvallista ja luottamuksellista ilmapiiriä haastateltavan tuoda esiin vapaasti omia näkemyksiään neuvottelun tapahtumista. Ruusuvuori ja Tiittula (2005) huomauttavat kuitenkin, että tutkimushaastattelussa haastattelija ja haastateltava toimivat aina suhteessa toisiinsa ja haastatteluaineisto syntyy tässä vuorovaikutuksessa. Haastateltavan vastaus ei siten ole itsenäinen tuotos, vaan haastattelija ja haastateltava muotoilevat sen yhdessä. Vaikka pyrin haastatteluissa säilyttämään mahdollisimman neutraalin asenteen kuulemaani kohtaan ja välttämään vaikuttamasta omilla mielipiteilläni haastattelun kulkuun, selvästikin haastateltava usein odotti vähintään ymmärryksen osoittamista tai myötätuntoa hänen kertomalleen. Neutraalius voi haastattelussa olla perusteltu pyrkimys, mutta kyse on vuorovaikutustilanteesta eikä silloin toinen osapuoli voi yksin päättää jäädä vain passiiviseksi kuuntelijaksi. Haastattelijan vetäytyminen

kovin passiiviseksi ei välttämättä edistä vuorovaikutusta. Keskusteluissa kuitenkin tyypillisesti toimitaan ikään kuin osallistujat tarkastelisivat maailmaa yhtenäisestä näkökulmasta, vaikka harvoin näkökulmat ovat tosi asiassa identtiset. (Ruusu vuori & Tiittula, 2005).

Edellä mainittujen seikkojen vuoksi haastatteluja analysoidessa oli tärkeä tarkastella, mitkä olivat vanhempien itse esiin nostamia aiheita ja mitkä haastattelijan kysymyksestä nousseita. Rastas (2005) huomauttaa, että myös haastattelijan position merkityksiä ja sen vaikutusta haastattelun kulkuun on syytä arvioida. Tutkimukseni tuloksia tarkastellessa pyrin huomioimaan sen, mikä vaikutus haastatteluiden kulkuun oli sillä, että haastattelija oli korkeasti koulutettu, kasvatuksen ja lapsipsykologian ammattilainen sekä vieläpä osallisena kyseisen lapsen asioita hoitavassa ammattilaisverkostossa.

Haastattelun neutraaliuden puutetta ei välttämättä tarvitse nähdä ongelmallisena. Vuorovaikutuksen huomioiminen voi olla myös tulkinnallisen rikkauden lähde. Tällöin ei pyritäkään autenttisen, häiriytymättömän tarinan kuulemiseen, ikään kuin jonkin valmiin asiantilan tai kokemuksen tunnustamiseen. Kertomisen hetki ja tilanne tuottavat aina jotain uutta, ja siten haastattelussa kyse on aina itsensä uudelleen näkemisestä ja tuottamisesta, uuden luomisesta. Se ei ole vain jonkin valmiin asiantilan tai kokemuksen tunnustamista, vaan se on aina myös itsensä uudelleen näkemistä ja tuottamista, uuden luomista, johon kuunteleva haastattelija omalta osaltaan osallistuu. (Hyvärinen & Löyttyniemi, 2005).

Käytän tutkimuksessani sekä havainnointi- että haastatteluaineistoa tarkoitukseni suhteuttaa ihmisten haastattelutilanteessa tuottamaa puhetta siihen, miten he tosi asiassa toimivat käytännön tilanteissa. Ihmisten puheet ja teot eivät useinkaan ole yhteneväisiä. Voidaan ajatella, että eri aineistot ikään kuin valaisevat toisiaan, eräänlaisena ristiinvalotuksena, jolloin ne tuottavat lisää ymmärrystä kulloisestakin tutkimuskysymyksestä. (Huttunen, 2010). Tiedon kontekstuaalisuus tulee Pietilän (2010) mukaan paremmin esiin kahden aineiston rinnakkaisessa analyysissä kuin yhden aineiston sisäisessä tarkastelussa. Aineistojen väliset erot pakottavat tutkijan siirtymään tulkinnoissaan sellaiselle abstraktiotasolle, joka kattaa sekä aineistojen sisäiset että niiden väliset vaihtelut.

2.2 Aineiston analyysi

Nauhoitetut neuvottelut ja haastattelut litteroitiin sanatarkasti tekstiaineistoksi, jota kertyi kaikkiaan 281 tekstisivua. Litteroidusta aineistosta häivytettiin tunnistetiedot, kuten henkilöiden ja päiväkotien nimet, ammattinimikkeet ja paikannimet, jotta tutkimukseen osallistuneet henkilöt eivät ole tunnistettavissa. Sitten luin tekstiaineistoa läpi useita kertoja kuunnellen toisinaan myös samalla

nauhoitusta. Olen yhdistänyt tutkimuksessani keskusteluanalyysin ja diskursiivisen psykologian menetelmiä. Aineiston analyysissä olen tarkastellut sekä vuorovaikutuksen muotoja että sisältöjä. Olen pyrkinyt siten tavoittamaan keskustelujen vuorovaikutuksellisen rakentumisen ja merkitysten muodostumisen rikkauden.

Keskusteluanalyysissa tutkitaan sosiaalista vuorovaikutusta ohjaavia normeja ja säännönmukaisuuksia, joita ihmiset käyttävät resurssina järjestyneen yhteisen toiminnan aikaan saamiseksi (Ruusuvuori, 2010). Perusoletuksina on, että vuorovaikutus on aina rakenteeltaan organisoitunutta, kontekstin muotoamaa ja kontekstia uusintavaa. Siten jokainen yksityiskohta on vuorovaikutuksen kannalta relevantti. Tekstin ymmärtämiseksi on välttämätöntä ottaa huomioon se kokonaisuus, joka muodostaa tekstin kontekstin eli itseisarvoista, erillistä kontekstista riippumatonta ilmaisua ei ole. (Nuolijärvi, 1990). Empiirisiä havaintoja tuotetaan siitä, miten vuorovaikutusprosessi etenee, millaisilla tavoilla osallistujat toteuttavat kyseistä toimintaa sekä millaisiin säännönmukaisuuksiin osallistujat orientoituvat puheessaan. (Ruusuvuori, 2010).

Keskusteluanalyttisessä tutkimusotteessa ajatellaan sosiaalisen järjestyksen perustuvan pitkälti vuorovaikutuksen kulkua jäsentäviin kulttuurisiin konventioihin, joita noudatetaan yleensä huomaamattoman totunnaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, miten keskustelijat näyttävät tulkitsevan edellisen puheenvuoron tai edeltävän puheenvuoroketjun. (Jokinen, Juhila & Suoninen, 1993). Vuorovaikutuksen osallistujat tuovat omassa toiminnossaan esiin tulkintansa juuri edeltävästä toiminnosta, ja tämä luo kehyksen edelleen seuraavalle toiminnolle (Ruusuvuori, 2010). Keskusteluanalyysiä käyttämällä pyrin tutkimuksessani tarkastelemaan verkostoneuvotteluissa esiintyviä tulkintoja ja säännönmukaisuuksia, jotka vaikuttavat siihen, millaisia mahdollisuuksia vanhemmille tarjoutuu osallistua neuvottelun kulkuun.

Diskursiivinen psykologia ei ole yksi yhtenäinen teoreettinen ja metodologinen lähestymistapa vaan useiden eri lähestymistapojen ja painotusten muodostama sateenvarjokäsitys (Nikander, 1997; Potter, Edwards & Wetherell, 1993), jonka lähtökohtana on sosiaalinen konstruktionismi (Burr, 2015). Diskursiivisessa tutkimuksessa tarkastellaan toisaalta sitä, minkälaista toimintaa puhe ja tekstin tuottaminen ovat, mitä ihmiset tekevät sanoilla eli ihmisten diskursiivisia käytäntöjä ja toisaalta tarkastellaan niitä kulttuurisia resursseja, joita ihmiset käyttävät kielellisessä toiminnassaan esim. tulkintarepertuaareja (Nikander, 1997).

Diskursiivinen psykologia on kiinnostunut siitä, miten ihmisten representaatiot perustuvat sosiaalisiin käytäntöihin ja miten ne rakennetaan näissä käytännöissä. Tarkastelun kohteena diskursiivisessa tutkimuksessa eivät ole yksilöt asenteineen, motiiveineen ja rooleineen, vaan sosiaaliset käytännöt eli se, mitä ihmiset tekevät sanoilla. (Potter ym., 1993). Kielen maailma ja arkipäiväisen puheen merkitysarkkitehtuuri nousee keskeiseksi tutkimuskohteeksi sisäisten psyykkisten ilmiöiden sijasta (Nikander, 1997).

Tarkastelun kohteeksi diskursiivisessa tutkimuksessa otettavia kuvauksia kutsutaan usein selonteoiksi (*account*). Kielenkäytössä turvaudutaan jatkuvasti kulttuurisesti hyväksytyihin selontekoihin tietyn mielipiteen tai toiminnan tekemiseksi hyväksyttäväksi ja ymmärrettäväksi (Nikander, 1997). Selonteot esitetään kielenkäytössä todellisia ilmiöitä kuvaavina hyödyntäen monia eri diskursiivisia keinoja (Potter ym., 1993).

Kielenkäyttäjän oletukset keskustelukumppanistaan tai yleisöstään voivat olla olennaisin merkitysvalintojen virittäjä, kun kielenkäyttäjä muotoilee selontekoaan. Pienetkin sävyvaihdokset selontekojen vastaanottaessa herkästi virittävät merkitysantojen muuntumista myöhemmissä selonteoisissa. Vuorovaikutuskulkuja onkin hyödyllistä tarkastella merkityksiä koskevana neuvotteluna. (Suoninen, 1999). Aineiston vuorovaikutuksellisuus huomioidaan diskursiivisessa tutkimuksessa arvokkaana seikkana, se kontekstualisoi sanottua. Analysoitavien aineistokohtien ollessa keskustelupuheenvuoroja, niitä on analysoitava suhteessa keskustelun kulkuun. Erityisesti haastatteluaineistossa on tarkasteltava sitä, mitä on sanottu vastausta edeltävissä puheenvuoroissa. (Jokinen ym., 1993).

Tunnusomaista diskursiiviselle tutkimukselle on sosiaalisen todellisuuden jäsentäminen jatkuvasti rakentuvana prosessina, jossa olemassa olevia käsitteellistämisen tapoja kaiken aikaa uusinnetaan, mutta myös muunnetaan. Sosiaalista todellisuutta voidaan periaatteessa jäsentää lukemattomilla eri tavoilla, mutta moninaisuus voi tukahtua, kun valtasuhteet alkavat määrittää jäsennystapoja. Valtasuhteita saattaa olla vaikeatakin havaita arkipäivän tilanteissa, sillä artikulointi on usein hyvin 'kaunista'. (Jokinen ym., 1993). Viattomilta ja kauniilta kuulostavat puhettavat voivat kuitenkin olla oikeuttamassa epätasa-arvoisia suhteita (Jokinen & Juhila, 1993).

Neuvotteluaineiston analyysi

Lähestyin neuvotteluaineistoa selvittämällä alkuun, miten neuvottelut tyypillisesti etenivät, millaisia puheenvuoroja vanhemmat ja toisaalta työntekijät pitivät ja miten kuhunkin puheenvuoroon vastattiin kyseisessä tilanteessa. Keskustelun rakenteen tarkastelemiseksi jaoin neuvotteluaineiston episodeihin sillä perusteella, milloin keskustelun puheenaihe vaihtui toiseksi. Yhden episodin aikana kaikki käytetyt puheenvuorot kytkeytyivät tiettyyn, samana pysyvään teemaan. Eri episodeja muodostui aineistosta näin kaikkiaan 769. Eri neuvotteluissa määrä vaihteli kuitenkin paljon olleen 73 - 229 episodiat yhtä neuvottelua kohden. Tähän vaikutti pääasiassa neuvottelujen vaihteleva kesto. Yksittäisten episodien pituus vaihteli yhdestä puheenvuorosta jopa parikymmentä puheenvuoroa sisältävään keskustelujaksoon.

Sitten kävin koko neuvotteluaineiston systemaattisesti läpi lajitellen kaikki episodit eri luokkiin sillä perusteella, millä tavalla vanhempi osallistui keskusteluun kunkin episodin kuluessa. Tätä luokittelua tehdessäni kiinnitin huomiota siihen, puhuiko vanhempi ylipäättään episodin aikana, osoittiko työntekijä puheensa henkilökohtaisesti vanhemmalle, vastasiko vanhempi työntekijän

hänelle osoittamaan puheeseen, ottiko vanhempi oma-aloitteisesti puheenvuoron ja mitä hän siinä tapauksessa teki: oliko kyse kommentoinnista, uuden puheenaiheen avaamisesta vai kysymysten tai neuvojen esittämisestä työntekijöille. Tässä vaiheessa erilaisia osallistumisen tapojen alaluokkia syntyi 17. Näistä luokista muodostin yhdistämällä 5 pääluokkaa: vaikeneminen, vastaus, kommentti, aloite ja kysymys/neuvo. Päädyin koko aineiston luokitteluun, koska havaintoyksikköinä olivat tietyt toistuvat vuorovaikutuskäytännöt, ja pyrin nostamaan esiin juuri näitä toistuvia rakenteita (Vrt. Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen, 2010).

Laskin sitten erilaisia osallistumisen tapoja edustavien episodien lukumäärät kussakin neuvottelussa, ja ryhdyin vertailemaan näitä tapoja perusteellisemmin. Lukemalla ja kuuntelemalla erilaisia episodeja uudelleen ja tarkastelemalla tekemääni määrällistä taulukkoa sain kokonaisvaltaisen käsityksen neuvotteluaineistoni vanhempien käyttämistä erilaisista osallistumisen tavoista ja siitä, miten työntekijät vastasivat niihin. Kiinnitin huomiota siihen, miten työntekijät toimivat vanhempien käyttäessä eri osallistumisen tapoja, millaisia positioita vanhempien ja työntekijöiden välille rakentui eri episodeissa, ja mikä funktio vuorovaikutuksessa kullakin vanhemman osallistumisen tavalla näytti olevan.

Haastatteluaineiston analyysi

Seuraavaksi paneuduin haastatteluaineistoon tarkoitukseni selvittää mitä merkityksiä vanhemmat antavat osallistumiselleen verkostoneuvotteluun. Haastatteluaineistoa lähestyin ensin selvittämällä haastateltujen vanhempien vastauksien yleistä sisältöä: mitä he ylipäänsä kertoivat neuvotteluiden sujumisesta ja mitä toiveita heillä oli neuvottelutilanteiden kehittämiseksi. Siirryin sitten lukemaan vanhempien neuvottelukokemuksia diskursiivisen psykologian menetelmin, jolloin puhe neuvottelukokemuksista nähdään haastatteluissa tuotettuina selontekoina.

Laadullisessa analyysissä aineistoa tarkastellaan kysymyksenasettelun kannalta olennaisesta näkökulmasta (Alasuutari, 2011). Luin ja toisinaan kuuntelin haastatteluaineistoa etsien kohtia, joissa vanhemmat puhuvat siitä, mikä he arvelevat neuvottelun tarkoituksen olleen, mitä neuvottelu heille merkitsi, miten he kokivat oman osallistumisensa neuvottelussa ja millaiseksi he näkivät oman positionsa suhteessa työntekijöihin. Nämä erityisen kiinnostavat kohdat, joissa nousi esiin vanhempien neuvotteluun liittämiä merkityksiä, määrittelin haastatteluaineiston analyysiyksiköiksi. Näistä analyysiyksiköistä pyrin etsimään samankaltaisena toistuvia, stereotyyppisiä ajatustapoja, jotka viittaisivat yksilöitä yhdistäviin kulttuurisiin tulkintoihin ympäröivästä maailmasta (Alasuutari, 2011).

Tässä tutkimuksessa ei tarkastella vanhempien kuvauksia väittäminä siitä, miten asiat todellisuudessa neuvottelussa etenivät eikä autenttisina selityksinä syistä, miksi he toimivat neuvottelussa kuten toimivat, vaan vanhempien kuvaukset nähdään sosiaalista todellisuutta rakentavina selonte-

koina, joiden pohjalta voidaan tehdä merkitystulkintoja ja ymmärtää puhujien merkitysmaailmaa. Epäily siitä, että haastateltava 'kaunistelee' todellisuutta, liittyy tutkimusmateriaalin mieltämiseen faktanäkökulmasta. Kun haastateltavien puhe sen sijaan ymmärretään osana sosiaalista todellisuutta (näytenäkökulma), kysymys siitä, puhuuko haastateltava totta, onko hän rehellinen, ei ole relevantti. (Alasuutari, 2011). Näiden verkostoneuvotteluja koskevien haastatteluiden kohdalla voidaan nähdä asia niin, että vanhemman haastattelussa esiin ottama asia on vanhemmalle merkityksellinen, ja se saattaa siten tehdä ymmärrettäväksi sitä, miten vanhempi jäsentää omaa asemaansa ja omia osallistumismahdollisuuksiaan neuvottelussa.

3 TULOKSET

3.1 Vanhempien osallistumisen tavat

Lähes kaikissa neuvotteluissa keskustelun yleinen kulku oli pääpiirteittäin sama. Neuvottelua johti useimmiten erityislastentarhanopettaja, mutta hänen puuttuessaan myös lastentarhanopettaja tai psykologi. Neuvottelut alkoivat yhtä lukuun ottamatta puheenjohtajan avauksella, jossa hän tilanteen institutionaalisuutta korostaen totesi neuvottelun tarkoituksena olevan henkilökohtaisen oppimissuunnitelman laatimisen lapselle tai sen tarkistamisen. Sen jälkeen hän kävi läpi lapsen kohdalla siihen mennessä varhaiskasvatuksessa tehdyt hallinnolliset toimenpiteet esim. avustajan myöntäminen, tehostetusta tuesta päättäminen.

Tämä aloitustapa loi neuvottelulle odotuskehykset (Tannen, 1993), jotka korostivat työntekijöiden asiantuntijapositiona kyseisessä instituutiossa ja heidän valtaansa olla vaikuttamassa päätöksiin lasta koskevista toimenpiteistä. Sen sijaan vanhemman osalta – instituution ulkopuolisena - tämä loi pikemminkin odotuksen vastaanottajan tai kuuntelijan, ei vaikuttajan positiona. Tästä aloitustavasta poiketen yhdessä neuvottelussa puheenjohtaja aloitti keskustelun pyytämällä vanhempaa kuvailemaan lastaan. Tämä saattoi osaltaan vaikuttaa siihen, että tässä neuvottelussa vanhemman osallistuminen keskusteluun oli muita neuvotteluja aktiivisempaa.

Kaikki aineiston neuvottelut etenivät aloituksen jälkeen siten, että puheenjohtaja antoi puheenvuoron kullekin läsnäolijalle vuorollaan aloittaen aina vanhemmasta/vanhemmista, edeten päiväkodin työntekijöihin ja sen jälkeen terveydenhuollon työntekijöihin. Näiden puheenvuorojen aikana kulloinenkin puhuja kertoi havaintojaan ja/tai tutkimustuloksiaan lapsesta, ja muut läsnäolijat kommentoivat niitä vaihtelevassa määrin. Neuvottelun päätteeksi oli vapaamuotoisempaa keskustelua, jossa sovittiin esimerkiksi seuraavasta tapaamisesta ja tutkimusten/terapioiden järjestämisestä.

Puheenvuorojärjestys viittaa siihen, että vanhemmille pyrittiin osoittamaan arvostusta asettamalla heidän näkemyksensä 'etusijalle' ja osoittaa näin työntekijöiden huomioivan asiakasnäkökulman merkityksen. Vanhempien kommentit tässä alkuvaiheessa olivat kuitenkin tyypillisesti lyhyitä, usein pienen viiveen jälkeen sanottuja toteamuksia siitä, miten hyvin asiat sujuvat. Vanhemmat vaikuttivat valmistautumattomilta tällaiseen puheenvuoroon eikä instituution valtaa korostava aloitus myöskään antanut vanhemmille tukea siihen, mitä heidän odotetaan puhuvan. Vanhemmat toivat tyypillisesti omia näkemyksiään esiin aktiivisemmin vasta neuvottelujen myöhemmissä vaiheissa, kun varsinainen puheenvuoro oli jo siirtynyt jollekin työntekijöistä.

Vaikka neuvottelujen aiheena useimmiten oli henkilökohtainen oppimissuunnitelma, ei siitä juuri avoimesti keskusteltu neuvottelujen kuluessa. Toisinaan päivähoidon työntekijät saattoivat muutamalla lausahduksella pohtia keskenään, mitä oppimissuunnitelmalomakkeeseen kirjataan tai mitä siihen oli aiemmin kirjattu. Keskustelu ei myöskään edennyt mitenkään johdonmukaisesti ko. lomakkeen kohtien mukaisesti.

Nämä neuvottelujen aikana käydyt keskustelut kokonaisuudessaan muodostivat siis neuvotteluaineiston, joka jaettiin analyysissä episodeihin sen mukaan, milloin puheenaihe keskustelussa vaihtui. Neuvotteluaineistosta erotettiin viisi vuorovaikutukseltaan toisistaan eroavaa vanhemman tapaa osallistua keskusteluun. Vanhemmat osallistuivat neuvottelukeskusteluun työntekijöiden kanssa 1) vaikenemalla, 2) vastaamalla työntekijän hänelle osoittamaan puheeseen, 3) kommentoimalla työntekijöiden välistä keskustelua, 4) tekemällä aloitteen ottamalla esiin uuden puheenaiheen ja 5) esittämällä työntekijälle kysymyksen tai neuvon (Ks. Taulukko 2).

TAULUKKO 2. Episodien luokitteluperusteet vanhemman osallistumisen tavan mukaan.

Vaikeneminen	Episodit, joissa vanhempi vaikenee ja työntekijä/-t puhuvat.
Vastaus	Episodit, joissa työntekijä esittää vanhemmalle henkilökohtaisesti kysymyksen/neuvon/kommentin ja vanhempi vastaa tähän.
Kommentti	Episodit, joissa vanhempi oma-aloitteisesti kommentoiden osallistuu työntekijöiden väliseen ja työntekijöiden aloittamaan keskusteluun.
Aloite	Episodit, joissa vanhempi tekee aloitteen ottamalla esiin uuden puheenaiheen.
Kysymys/neuvo	Episodit, joissa vanhempi esittää kysymyksen tai neuvon työntekijälle.

Luokittelu muotoutui järjestysasteikkoa muistuttavaksi eli vanhemman osallistumisen tavan edellyttämä oma-aloitteisuus ja aktiivisuus näyttävät lisääntyvän tavasta toiseen siirryttäessä. Tämä ei kuitenkaan näytä täysin toteutuvan yksittäisten episodien kohdalla. Kommentti on tässä aineistossa usein vain vanhemman lyhyt myötäilevä huomautus, ja vastaus taas toisinaan lavea henkilökohtaisia elementtejäkin sisältävä kuvaus kysytystä asiasta. Voidaan myös ajatella, että vastaus kysymykseen on aina odotuksenmukaista käyttäytymistä, kun taas vanhemman kommenttia ei yleensä näin monen osallistujan keskustelussa välttämättä 'odoteta', ja siten se vaatii vanhemmalta enemmän oma-aloitteista 'uskallusta' puuttua neuvottelun kulkuun.

Muutamissa episodeissa vanhempi käytti useita eri osallistumisen tapoja. Tällöin luokittelin episodin eniten oma-aloitteisuutta ja aktiivisuutta edellyttävän tavan mukaan. Yhden episodin, jossa vanhemmat keskustelivat vain keskenään työntekijöiden vaietessa, jätin tämän analyysin ulkopuolelle.

Osallistumisen tapojen määrällinen jakautuminen neuvotteluaineistossa on esitetty Taulukossa 3. Neuvotteluepisodien jakautumista tarkastellessa huomiota kiinnitti vaikenemisen suuri osuus vanhempien tavoissa osallistua. Lähes kaikissa neuvotteluissa se oli yleisin osallistumisen tapa. Poikkeuksena tähän oli neuvottelu 3, jossa episodit jakautuivat ylipäättään eri osallistumisen tapoihin huomattavasti muita neuvotteluja tasaisemmin. Vanhempi teki tässä neuvottelussa myös muita neuvotteluja enemmän aloitteita eli otti esiin uuden puheenaiheen. Aloitteita vanhemmat tekivät yleisesti ottaen melko harvoin. Erittäin vähän aineistossa oli episodeja, joissa vanhempi esitti kysymyksen tai neuvon työntekijälle. Neuvottelussa 1 huomiota kiinnitti se, että siinä oli hyvin vähän episodeja, joissa vanhempi osallistui oma-aloitteisesti neuvottelun kulkuun eli kommentoi, teki aloitteita tai esitti kysymyksiä tai neuvoja, vain yhteensä 12 % episodeista. Kaikissa muissa neuvotteluissa oli vähintään neljännes (28 – 54 %) sellaisia episodeja, joissa vanhempi osallistui oma-aloitteisesti keskusteluun. Määrällisestä jakaumasta voi havaita, että eri neuvotteluiden välillä oli ilmeisiä eroja siinä, miten vanhemmat osallistuivat keskustelun kulkuun.

TAULUKKO 3. Neuvotteluepisodien jakautuminen osallistumisen tavan mukaan eri neuvotteluissa.

Luokka	Neuv. 1	Neuv. 2	Neuv. 3	Neuv. 4	Neuv. 5	Neuv. 6
Vaikeneminen	66 %	55 %	18 %	57 %	49 %	39 %
Vastaus	22 %	7 %	30 %	15 %	21 %	7 %
Kommentti	3 %	14 %	26 %	21 %	20 %	31 %
Aloite	8 %	15 %	26 %	6 %	9 %	20 %
Kysymys/neuvo	1 %	9 %	0 %	1 %	1 %	3 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Seuraavassa esitellään osallistumisen tapojen analyysi, ja havainnollistetaan niitä kutakin yhdellä aineistonäytteellä. Tässä esitetyt aineistonäytteet on valittu niin, että ne mahdollisimman selkeästi havainnollistaisivat kyseisiä osallistumisen tapojen luokkia. Aineistonäytteissä esiintyvät nimet ovat keksittyjä. Näytteissä on käytetty kirjaimia V tarkoittamaan vanhempaa, P tarkoittamaan päivähoiton työntekijää ja T tarkoittamaan terveydenhuollon työntekijää. Käyttämäni litterointimerkit on esitetty Liitteessä 3.

Vaikeneminen

Aineiston vanhempien tavallisin tapa osallistua verkostoneuvotteluissa oli vaikeneminen. Tyypillisesti tässä oli kyse tilanteesta, jossa työntekijät keskustelivat keskenään. Neuvotteluaineiston kaikista episodeista tällaisia tilanteita oli kolmannes (32 %, 350). Vanhempien vaietessa työntekijät keskustelivat hyvin monenlaisista asioista: he kuvailivat havaintojaan tai tutkimustuloksiaan lapsesta, pohtivat kuntoutuksen tavoitteita ja keinoja, keskustelivat käytännön järjestelyistä ja olosuhteista päiväkodissa, antoivat ohjeita toiselle työntekijälle, pohtivat lapsen kouluunlähtöä, ottivat kantaa lapsen diagnoosiin tai ennusteeseen, esittivät suosituksia lapselle järjestettävästä tuesta tai kuntouksesta tai suunnittelivat neuvottelun aikataulua ja etenemisjärjestystä. Aineisto-otteessa 1 on esimerkki episodista, jossa kolme päivähoiton ja kaksi terveydenhuollon työntekijää keskustelee keskenään vanhemman vaietessa.

OTE 1. Se oli niin hyvä, kun se sano että mä en enää jaksa. Neuvottelu 2.

283 P1: mut sit se oli niin hyvä kun se sano että et mä en enää jaksa

284 T1: mm

285 P1: et se sen osas niinku ilmasta [siinä]

286 P2: [ja se] on [hyvä] et Paavo on ruvennu niinku sanomaan nim-

287 T2: [niin]

288 P2: niinku nimeämään sitä oloonsa et mä en jaksa tai mä en [tykkää] tai että ei tuu se- enää

289 P3: [kyllä]

290 P2: semmosta niinku semmosta kauheen voimakasta semmosta purkausta ettei tiä mistä se

291 johtuu vaan nyt osaa jo sanoo et en mää tykkää tästä (.) tai tää on tosi tylsää tai miks

292 sää miks sää teit [noin] tai (.)^Osiitä me ollaan aina sanottu että hyvä kun sää sanot^O

293 T2: [mm]

Kaksi päivähoiton työntekijää kuvailee otteessa myönteiseen sävyyn, että lapsi on oppinut ilmaisemaan sanoilla tunteita, jotka aiemmin aiheuttivat ”purkauksen”. Kaksi terveydenhuollon työntekijä antaa heille minimipalautteita ilmaisten näin kuuntelevansa. Kolmas päivähoiton työntekijä rivillä 289 ilmaisee yhtyvänsä muiden näkemykseen lapsen taidosta. Vanhemmat eivät anna edes minimipalautteita. Tämä episodi on osa pidempää jaksoa, jossa päivähoiton työntekijät kertovat havaintojaan lapsesta. Tämän otteen jälkeen keskustelu jatkuu useiden episodien ajan niin, että vanhemmat eivät kommentoi edelleenkaan edes minimipalautteilla. Vanhempien nonverbaalia osallistumista ei voi arvioida ääninauhalta. Itse tutkimustilanteissa ollessani havaintoni oli, että kun vanhemmat vaikenivat, he eivät yleensä myöskään muulla tavoin ilmaisseet osallistumisestaan, vaan pysyttelivät ikään kuin tarkkailijoina tilanteessa.

Kiinnostavaa on, että työntekijät tuottavat minimipalautteilla keskinäistä samanmielisyyttä ja sen

myötä yhteisyyttä, mutta eivät vanhemmat. Vanhempien haastatteluiden perusteella he olivat kokeneet tämän neuvottelun erittäin myönteisenä ja ilmapiirin siinä rentona. Vanhemmilla oli hyvin samantyyppiset näkemykset lapsestaan kuin kaikilla työntekijöilläkin. Mitään erityistä jännitteisyyttä ei esimerkin tilanteeseen liittynyt. Tämä toistuva vanhempien minimipalautteiden puuttuminen työntekijöiden keskustellessa näkyi kauttaaltaan koko neuvotteluaineistossa. Tämän voisi tulkita tarkoittavan, että vanhemmat eivät siten yleensä liittyneet työntekijöiden muodostamaan ryhmään, vaan vaikenemisellaan osoittivat oman erillisyytensä muista läsnäolijoista, kuuntelivat työntekijöiden keskustelua ikään kuin ulkopuolisina.

Jonkin verran neuvottelujen aikana oli tilanteita (13 % episodeista), joissa episodi sisälsi ainoastaan yhden työntekijän puheenvuoron. Nämä puheenvuorot olivat yleensä monologityyppisiä kuvauksia työntekijän havainnoista ja tutkimustuloksista liittyen lapseen. Ne saattoivat olla myös tietyn ammattikunnan edustajana neuvojen antamista, kannanottoja lapsen asioihin tai tiedon jakamista. Neuvottelun puheenjohtajana kulloinkin toimineen henkilön monologi aiheena olivat pääasiassa institutionaaliseen valtaan viittaavat hallinnollisen päätöksenteon prosessit ja niissä tarvittavat asiakirjat. Institutionaalinen valta ylipäättään näytti henkilöityvän aineistossa kussakin neuvottelussa toimineeseen puheenjohtajaan. Merkillepantavaa on, että vanhemmilla oli vain yksi monologi koko aineistossa, mikä tarkoittaa sitä, että vanhempien puhe oli lähes aina joko reagointia toisen läsnäolijan puheeseen tai joku läsnäolijoista reagoi vanhemman puheeseen.

Neuvottelussa 1 oli vaikeneminen vanhemman osallistumistapana peräti 66 %:ssa episodeista. Tässä neuvottelussa oli poikkeuksellisesti kolme episodista, joissa vanhempi vaikenä, vaikka työntekijä osoitti sanansa henkilökohtaisesti suoraan hänelle. Vanhempi ei vastannut päivähoiton työntekijän puheeseen edes minimipalautteella. Tällaista ei muissa neuvotteluissa tapahtunut kertaakaan.

Otteessa 2 on esimerkki episodista, jossa vanhempi vaikenä, vaikka hänelle puhuttiin henkilökohtaisesti. Päivähoiton ja terveydenhuollon työntekijät keskustelevat neuvottelun loppupuolelta olevassa otteessa seurantaneuvottelun ajankohdasta. Päivähoiton työntekijä ehdottaa, että tarvittaessa neuvottelun voi järjestää myös suunniteltua aiemmin ja myös vanhempien aloitteesta. Vanhempi ei reagoi tähän ehdotukseen mitenkään. Seuraavassa puheenvuorossa terveydenhuollon työntekijä vaihtaa nopeasti puheenaihetta (aineistoa ei esitetty).

Tämän neuvottelun jälkeisessä haastattelussa vanhempi totesi neuvottelun olleen ”turha” ja olleensa aiemminkin tällaisissa neuvotteluissa yleensä vastentahtoisesti. Vaikeneminen tässä aineisto-otteessa mahdollisesti kuvastaa juuri tätä vanhemman haluttomuutta uuden neuvottelun järjestämiseen ja myös haluttomuutta ilmaista avoimesti ajatuksiaan tästä asiasta.

OTE 2. Uusi palaveri? Neuvottelu 1.

- 688 P: sen vois sen maaliskuulle nyt kattoo sen (0.5) ajankohdan
 689 T: [niin]
 690 P: [ajan]kohdan ja mä aattelen ja tietenkin tarpeen mukaan myös aikasemmin
 691 T: niin et jos on semmosta [erityistä] joo
 692 P: [nii:n]
 693 P: niin [siinä] talvella talvella sitten jo
 694 T: [joo]
 695 T: mmm
 696 P: (..) ^Ojos tulee (.) jos tulee semmonen olo et hyvä ois (.) istahtaa alas (.) tai teillä kotona (.)
 697 kotona tulee semmonen (.) ajatus että nyt porukka koolle^O
-

Päivähoidon työntekijän puhe muuttuu epävarmaksi (rivi 693) pian hänen tarjottuaan mahdollisuutta aikaistaa neuvotteluajankohtaa, mikä näkyy otteessa sanojen toistamisena, taukoina ja äänen vaihtumisena (rivi 696). Tämä tapahtuu siitä huolimatta, että terveydenhuollon työntekijä tukee ehdotusta (rivi 691). Terveydenhuollon työntekijä kommentillaan täydentää päivähoidon työntekijän puheenvuoroa ja esittää oman tulkintansa uuden neuvottelun tarpeellisuudesta. Päivähoidon työntekijä vahvistaa samanmielisyyden seuraavan rivin minimipalautteellaan *nii:n*. Päivähoidon työntekijän epävarmuus puheessaan viittaa mahdollisesti siihen, että hän on havainnut ehdotukseen liittyvän jännitteisyyden ja on epävarma, miten muut läsnäolijat tai vanhempi ehdotukseen suhtautuvat. Tämä tuo esiin sen seikan, että vaikeneminen neuvottelussa ei välttämättä tarkoita sitä, että vanhemmalla ei ole valtaa. Avautuminen työntekijöille voi hyödyttää lapsen kuntoutusta, mutta samalla se mahdollistaa vanhempaan kohdistuvan institutionaalisen vallankäytön.

Vastaus

Episodeja, joissa vanhemmat vastasivat työntekijän heille henkilökohtaisesti esittämään kysymykseen, neuvoon tai kommenttiin, ei ollut aineistossa kovin paljoa, 16 % (126) kaikista episodeista. Tämä siis tarkoittaa myös, että työntekijät eivät kovin usein osoittaneet sanojaan henkilökohtaisesti vanhemmille. Vanhemmat kyllä vastasivat aina heille esitettyihin kysymyksiin, mikä on odotusten mukaista, ja vastasivat lähes aina myös muuhun työntekijöiden heille osoittamaan puheeseen.

Vanhemmalle esitettyjen kysymysten määrä ei näyttänyt liittyvän suoraan vanhemman omaaloitteisen osallistumisen määrään. Vanhemmalle esitettyjä kysymyksiä oli keskimääräistä enemmän yhtäältä neuvottelussa, jossa vanhemman pääasiallisin osallistumistapa oli vaikeneminen (neuvottelu 1), mutta toisaalta myös neuvottelussa, jossa vanhempi teki runsaasti keskustelun aloitteita (neuvottelu 3). Kysymyksiä saatetaan esittää vanhemmalle enemmän, jos tämä on vaitonainen

yrittäen saada häntä siten osallistumaan, mutta runsaat kysymykset vanhemmalle voivat olla myös osa neuvottelussa muodostunutta vastavuoroista vuorovaikutustyyliä.

Vanhemmille esitetyt kysymykset koskivat tavallisimmin tietoja lapsen kehitys- ja hoitohistoriasta ja hänen käyttäytymisestään kotona, vanhempien mielipiteitä työntekijöiden havainnoista, tutkimustuloksista ja toimintasuunnitelmista sekä vanhempien näkemyksiä lapsen käyttäytymisen syistä, temperamentista ja persoonallisuudesta. Vanhemmat vastasivat kysymyksiin monin eri tavoin: joskus hyvin lyhyesti ja välttelyyn viittaavilla ympäröivillä sanavalinnoilla, toisinaan pitkillä selostuksilla tai joskus hyvin suoraan ja ytimekkäästi.

Tavanomaisimpia esitettyjä kysymyksiä vanhemmalle olivat kysymykset siitä, tuleeko lapsi mielellään päiväkotiin ja mitä lapsi kertoo kotona päiväkodista. Tyypillisesti neuvottelun alkaessa puheenjohtaja antoi puheenvuoron vanhemmalle kysyen tältä kuulumisia ja tarjoten näin vanhemmalle tilaisuuden kertoa ajatuksistaan ensimmäisenä. Huomionarvoista kuitenkin oli, että haastatte- luissa vanhemmat eivät useinkaan kokeneet tätä kuulumisten kysymistä varsinaisena kysymyksenä lainkaan. He eivät usein muistaneet sellaista kysymystä edes esitetyn ja tyypillisesti vastasivat tähän kysymykseen neuvottelussa hyvin niukasti ja ympäröivästi. Vanhemmat ilmeisesti tulkitsivat, että kyse oli enemmänkin kohteliaisuutta ilmaisevasta keskustelunaloituksesta kuin työntekijän tiedonhalusta.

Työntekijät puhuivat vanhemmille rohkaisten heitä kertomaan ajatuksistaan, ehdottaen jotain ratkaisua lapsen tai vanhemman avuksi, kuvaten tukitoimenpiteiden hyötyjä, tuoden esiin uutta näkökulmaa lapsen tilanteeseen tai nostaten esiin lapsen vahvuuksia. Joskus työntekijän puhe vanhemmalle oli kehumista vanhemman ponnisteluista lapsensa hyväksi, myötätunnon ilmaisua lapsen haastavuudesta tai vanhemman osaamisen korostamista. Tämänkaltaiseen työntekijöiden puheeseen vanhemmat vastasivat hyväksyvästi ilmaisten samanmielisyyttään ja kertoen omia samansuuntaisia havaintojaan. Kuusi kertaa koko aineistossa työntekijä antoi neuvoja vanhemmalle käytännön asioissa tai lapsen kasvatuksessa. Myös näihin neuvoihin vanhemmat suhtautuivat useimmiten varovaisen hyväksyvästi vastaamalla *joo* tai toistamalla työntekijän sanoja, mutta pari kertaa vanhempi ryhtyi puolustautumaan, että hän toimii jo annettujen ohjeiden mukaisesti.

Aineisto-otteessa 3 vanhempi kertoo lapsensa taidoista vastauksena päivähoidon työntekijän hänelle tarjoamaan puheenvuoroon. Ote on kyseisen neuvottelun aivan alusta, jossa puheenjohtajana toiminut päivähoidon työntekijä (P1) ensin pitää pitkähkön puheenvuoron. Siinä hän kuvaa neuvottelun tarkoitusta ja keskustelukäytäntöjä. Puheenvuoron aikana muut työntekijät ja toinen vanhemmista antavat minimipalautteita. Sitten puheenjohtaja siirtää puheenvuoron vanhemmille (rivi 16) viitaten *kodin näkökulmaan*. Toinen vanhemmista (V1) ryhtyy kertomaan lapsen taitojen kehityksestä eli tällä vastauksellaan ilmaisee ymmärtäneensä, että vanhemmilta odotetaan puheenvuoroa. Hän ryhtyy kertomaan lapsen sanavaraston kehityksestä luultavimmin sen vuoksi, että

päivähoidon työntekijä on hetkeä aiemmin (rivit 4-5) maininnut neuvottelun aiheena olevan lapsen oppiminen ja oppimistaidot ja päivähoidon työntekijä on nimenomaan kodin näkemyksiin liittyen esittänyt epäsuoran kysymyksen mahdollisesta lapsen taitojen lisääntymisestä (rivi 10). Vanhempi ei kuitenkaan ryhdy puhumaan kodin arjesta, vaikka siitakin työntekijä on esittänyt epäsuoran kysymyksen (rivit 9-10). Myöskään otetta seuraavissa episodeissa vanhemmat eivät palaa kertomaan kodin arkeen liittyvistä asioista (aineistoa ei ole esitetty).

OTE 3. Alotellaan sieltä kodin näkökulmasta. Neuvottelu 5.

-
- 1 P1: noniin elikkä (.) elikkä Niilon (.) OPS-palaveria ollaan silloin (.) syyskuun 24. päivä tehty
 2 päätös että siirretään tehostettuun tu[keen] ja (.) ja nyt sitte mietitään (0.5) mietitään
 3 V1: [joo]
 4 P1: tavoitteita tässä yhdessä että (0.5) miten tänä eskarivuonna sitte saahaan Niilon oppimista ja
 5 (0.5) oppimistaitoja (0.5) kehitettyä ja niitten kanssa (.) mennä eteenpäin ja mahdollisesti
 6 sitte jo vähän vähän veikkailla sitä tulevaa ja ja sitten koulua
 7 V1: ʔjoo^o
 8 P1: koulua ajatellen (.) ja tota niin niin niin voijaan ihan käyvä näin että että mitä tässä nyt
 9 tästä nyt on muutama kuukaus kuitenkin ku on viimeksi (0.5) juteltu niin miten se (0.5)
 10 teijän arki kotona ja onko taitoja tullu ehkä lisää tai minkälaista näin ja sitte miten
 11 (0.5) päiväkodissa ja sitte käyvään käyvään tota niin terapeuttien (.) näkemykset sitten
 12 vielä ja ja psykologi sitten vielä ne
 13 T1: joo
 14 P1: myös omat ja järjestyksellä ei oo väliä se vaan aina et miten ite ollaan ((naurahdus))
 15 lähimpänä
 16 P2: mmm mmm
 17 P1: niin silleen ja täydennetään sitte toisiamme ja
 18 V1: joo
 19 P2: hyvä
 20 P1: ja ja näin (0.5) mutta alotellaan sieltä (.) kodin näkökulmasta
 21 V1: (..) niin (.) ööö (.) kyllä syksyn aikana on kehitystä tullu siis justiin tässä (.) pikkuhiljaa
 22 Niilo rupiaa oppimaan osan väreistä (.) et se sininen ja vihreä on se [joka] menee
 23 T2: [mmm]
 24 V1: sekasin mut on kumminkin niinku minusta edistystä tullu [väreissä]
 25 T2: [kyllä]
 26 V2: mmm
-

Vanhempi näyttää tulkitsevan päivähoidon työntekijän puheen niin, että lapsen oppimiseen liittyvä kehitys on neuvottelussa keskeisempi asia kuin kodin arjessa selviytyminen. Rivillä 17 alkava vanhemman puheenvuoro alkaa epäröinnillä sisältäen useita taukoja ja epävarmuutta ilmaisevan äännähdysten ööö, jotka viittaavat siihen, että vanhempi pohtii, mitä sanoa. Puheenvuorossaan hän korostaa voimakkaasti lapsen kehityksessä tapahtunutta edistystä aloittaen sanalla *kyllä* ja painottaen sanoja *kehitystä* ja *on ... edistystä*.

Neuvottelun alkaessa ensimmäisen puheenvuoron antaminen vanhemmalle voi tarkoittaa vanhemman näkökulmasta hyvin haasteellista tehtävää. Poiketen muista osallistujista vanhempi ei yleensä ole kuitenkaan juuri valmistautunut puheenvuoroonsa ja hänellä saattaa olla hyvin epäselvä käsitys siitä, mitä häneltä odotetaan. Aloituspuheenvuoron vaativuudesta vanhemman kannalta voi aineistossa kertoa se, että vanhemmat kommentoivat hyvin lyhyesti ja suurpiirteisesti, kun heille tarjottiin puheenvuoroa neuvottelun alkaessa. Tämän esimerkin vanhempi ratkaisi hämmentävän tilanteen pyrkimällä puhumaan lapsestaan samaan tapaan kuin päivähoidon ja terveydenhuollon työntekijöillä on tapana puhua eli kertomalla lapsen taidoista, niiden puutteista ja niissä tapahtuneesta kehityksestä.

Kommentti

Episodeja, joissa vanhempi kommentoi työntekijöiden puhetta, oli koko aineistossa 20 % (151), mutta näistä kolmannes oli sellaisia, joissa vanhempi antoi vain minimipalautteen. Lausemuotoisia vanhemman kommentteja oli koko aineistossa 13 % :ssa episodeista. Kommentoiminen oli vanhempien yleisin tapa osallistua oma-aloitteisesti keskustelun kulkuun. Tavallisimmin vanhempien lausemuotoiset kommentit olivat ilmauksia samanmielisyydestä työntekijän näkemysten kanssa, yksityiskohtien täydentämistä tai kuvauksia omista samansuuntaisista havainnoista. Joskus vanhemmat saattoivat kommenteillaan esittää tulkintoja lapsen käyttäytymisestä, selityksiä sen syyille tai ratkaisun epäselvään asiaan. Vain neljä kertaa vanhempi kommentoi esittäen vastakkaisen mielipiteen työntekijän näkemykselle.

Aineisto-otteessa 4 on esitetty episodi, jossa vanhempi kommentoi päivähoidon työntekijän toteamusta, että lapsen kehitys on edistynyt kovasti. Vanhempi ilmaisee olevansa asiasta samaa mieltä ja lähtee rivillä 151 kuvaamaan lapsen taitoja kirjainten tuntemisessa kertomalla havainnollistavan esimerkin hevostallilta.

Esittäessään oman näkemyksensä lapsensa taidoista tai ominaisuuksista vanhemmat tyypillisesti kertoivat kuvailevan esimerkin perheen arjesta korostaen näin tapahtuneen autenttisuutta. Terveydenhuollon työntekijä antaa vanhemmalle minimipalautteita ja naurahtaa vanhemman kuvaukselle (rivit 152, 154) ilmaisten näin kiinnostustaan, ja vanhempi ryhtyy kertomaan lisää ajatuksistaan liittäen lapsen taitojen edistymisen kirjainten tuntemisessa siihen, että lapsella on mahdollisuus kotona *plärätä* magneetikirjaimia (rivit 153-155). Epäselväksi jää, mitä vanhempi aikoi sanoa keskeneräiseksi jääneessä lauseessaan *mut se on ihan*. Sekunnin tauko vanhemman puheessa tämän jälkeen voi viitata epäröintiin. Sitten hän jatkaa pehmentäen lausettaan käyttämällä sanaa *ainakin* (rivi 153), jolla vanhempi ilmaisee huomioivansa sen, että työntekijät saattavat olla asiasta eri mieltä.

OTE 4. Tossaki eilen ku oltiin heppatallilla niin se tavaili siinä hevosten nimiä. Neuvottelu 4.

- 148 P: ja mitä Eijakin ((päiväkodin työntekijä)) on kertonu niin niin monessa asiassa Iida (.)^O on menny hurjasti eteenpäin^O
- 149 V: on joo
- 150 T1: mmm
- 151 V: kirjaimia se osaa tossaki eilen ku oltiin heppatallilla niin se tavaili siinä (.) hevosten nimiä
- 152 T1: just [joo]
- 153 V: [nimiä] ja numeroita se [osaa] mut se on ihan (.) mää ainakin uskon et yks yhteen
- 154 T1: [joo] ((naurahtaa))
- 155 V: on siinä kun meil on niitä jääkaapissa on niitä magneettia [ovi]magneettia niin niitä plärää
- 156 T1: [nii:n]
- 157 V: sitte siinä
- 158 T1: no joo [niinpä]
- 159 V: [siinä niin tuota]
- 160 T2: [mut ne on jääny] mieleen sitte
- 161 V: ne on jääny [miel]een täst oli sunkin [kanssa puhetta silloin että]
- 162 T1: [niin]
- 163 T2: [niin oli ja sitte se koko ajan] oli se mun
- 164 V: joo
- 165 T2: aakkos- aakkoset siinä mitkä näky [siinä] niin ne vei niinku Iidan mielen[kiintoo]
- 166 V: [kyllä] [kyllä]
- 167 T1: mm (.) mutta hän on kiinnostunu [niistä] sellasista että et sitten niinku ne jääkin mieleen
- 168 T2: [niin on]
- 169 V: mm
- 170 T1: mm
- 171 V: totta
-

Toinen terveydenhuollon työntekijä osoittaa viittaamalla kirjainten mieleen jäämiseen (rivi 160) ymmärtäneensä vanhemman selityksen. Kuitenkin aloittaessaan kommenttinsa sanalla *mut* hän ilmaisee varauksensa selityksen paikkansapitävyyteen. Vanhempi vahvistaa työntekijän tekemän tulkinnan oikeellisuuden toistamalla hänen sanansa ja toteaa, että asiasta on aiemminkin puhuttu tämän työntekijän kanssa (rivi 161). Työntekijä jatkaa kertomalla omista samansuuntaisista havainnoistaan lapsen kiinnostuksessa kirjaimiin. Käyttämällä ilmaisua *koko ajan* (rivi 163) ja *ne vei ... mielenkiintoo* (rivi 165) työntekijä kuitenkin vihjaa, että tämä kiinnostus on ollut niin voimakasta, että se on häirinnyt muihin asioihin keskittymistä. Vanhempi myöntää tietävänsä asian. Toinen terveydenhuollon työntekijä kommentoi korostaen lapsen kiinnostuksen myönteistä yhteyttä mieleen jäämiseen (rivi 167). Aloittaessaan *mutta*-sanalla hän tuottaa myönteisen tulkinnan lapsen kiinnostuksesta.

Tässä otteessa näkyy (kuten myös otteessa 3) vanhemman halu tuoda esiin nimenomaan lapsen akateemiseen oppimiseen liittyviä taitoja, kun työntekijä viittaa edistymiseen. Vanhemman oletuk-

sena silloin ilmeisesti on, että juuri nämä ovat olennaisia tietoja kerrottavaksi työntekijöille lapsesta keskusteltaessa.

Vanhemman kommentti johti tässä otteessa yhteiseen vuoropuheluun työntekijöiden kanssa. Yleensä vanhemman lyhyisiin kommentteihin ei neuvotteluissa juuri reagoitu, mutta tilannekuvauksiin kuten tässä otteessa työntekijät kommentoivat ilmaisten myönteistä suhtautumista, kiinnostusta tai tehden lyhyitä tulkintoja vanhempien kuvauksista. Varsinaista useamman puheenvuoron sisältävää keskustelua syntyi vanhempien kommenttien pohjalta vain neljässä episodissa koko aineistossa. Vanhempien esittämiin tulkintoihin tai pohdintoihin lapsesta työntekijät eivät yleensä ottaneet kantaa, vaikka joskus ilmaisivat samanmielisyyttä niiden kanssa. Vanhempien esittämään huolen tai väsymyksen kuvaukseen suhtauduttiin empaattisesti rauhoitellen tai kannustaen.

Aloite

Episodeja, joissa vanhemmat tekivät aloitteen ottamalla esiin uuden puheenaiheen, oli 16 % (120) kaikista episodeista. Vanhemman ottaessa uuden asian puheeksi jostain siihen viittaavasta oli lähes aina puhuttu aiemmin neuvottelun kuluessa, tavallisimmin juuri edellisessä episodissa ja työntekijöiden aloitteesta. Vanhemman aloite ei siis ollut irrallinen, neuvottelun kulusta riippumaton asia, vaan vahvasti kytköksissä aiemmin esiin otettuihin asioihin ja siksi paljolti riippuvainen siitä, mitä työntekijät olivat siihen mennessä keskustelussa ottaneet esille. Vanhemmat vaikuttivat poimivan työntekijöiden puheesta itselleen merkityksellisiä asioita ja alkoivat puhua niistä, kun tuli sopiva tilaisuus. Vanhempien tehdessä aloitteen, he lähes aina myös saivat puheenvuoron. Koko aineistossa vain neljä kertaa vanhempi keskeytettiin, ja silloin vanhempi hetken päästä teki uuden yrityksen samasta puheenaiheesta, mikä poikkeuksetta onnistui.

Vanhempien aloitteet olivat useimmiten samansuuntaista täydentävää tai tarkentavaa puhetta siitä, mitä työntekijät olivat hetkeä aiemmin puhuneet. Vanhemmat kertoivat aloitteissaan lapsensa taidoista ja ongelmista, kuvasivat lapsen käyttäytymistä kotioloissa ja harrastuksissa, sisaruussuhteita, tuen tarpeita, lapsen tuntemuksia, ajatuksia ja puheita. Vanhemmat kertoivat myös omista onnisteluistaan lapsen hyväksi, haastavissa tilanteissa toimineista ja ei-toimineista keinoista, omista tunteistaan lapseen liittyen, etsivät selityksiä lapsen vaikeuksille ja kertoivat omista tai lapsen sisarusten samankaltaisista vaikeuksista. Toisinaan he pohtivat neuvottelussa käytyä keskustelua, kiittivät päivähoiton toimintaa ja joskus harvoin ehdottivat ratkaisua johonkin päivähoiton pulmatilanteeseen. Kritiikkiä vanhemmat eivät esittäneet edes epäsuorasti juuri lainkaan ammattilaisia kohtaan (vain neljässä episodissa) ja harvoin myöskään vastakkaisia havaintoja työntekijöiden havainnoille. Tyypillisesti vanhempien aloitteet olivat tarinan muodossa esitettyjä tilannekuvauksia siitä, miten tietty asia on ilmennyt perheen arjessa. Usein tarinat esitettiin humoristisina, ja ne herättivät yhteistä

hilpeyttä, millä oli huomattava merkitys neuvottelun ilmapiirin keventäjänä.

Joskus vanhempien aloitteista syntyi useampia puheenvuoroja sisältänyttä vuoropuhelua, mutta useimmiten työntekijät vain lyhyesti myötäilivät vanhempaa tai ilmaisivat samanmielisyyttä kertomalla omia samansuuntaisia havaintojaan tai tulkintojaan lapsesta. Melko usein työntekijät antoivat vain minimipalautteen vanhemman aloitteeseen, ja erityisesti näin tapahtui silloin, jos vanhempi oli ottanut puheeksi hieman ristiriitaisen asian tai oli kertonut vastakkaisia havaintoja lapsesta kuin työntekijät. Näissä konfliktin riskin sisältävissä tilanteissa työntekijät saattoivat vaihtaa myös nopeasti puheenaihetta toiseen. Näytti siis siltä, että vanhempien ei ollut helppo saada aikaan aitoa vuoropuhelua haluamistaan asioista.

Otteessa 5 on esimerkki vanhemman humoristisesti kuvaamasta tilanteesta perheen arjesta. Ennen otteen esittämää vuoropuhelua keskustelussa on ollut työntekijöiden aloitteesta useamman episodin ajan puhetta lapsen taipumuksesta olla tunkeileva kontakteissaan muita ihmisiä kohtaan. Asiasta on puhuttu kaiken aikaa myönteisen huvittuneena, ja samaa puhetapaa myös vanhempi käyttää kuvauksessaan. Kaikkia läsnäolijoita vanhemman kuvaus naurattaa kovasti.

OTE 5. Tässä kaupassa oli kerran silleen. Neuvottelu 6.

-
- 375 V: tässä kaupassa oli kerran silleen että tuli tota kaverin isä tuli morjestaan siinä että terve että
 376 sä olet koko katraan kans täällä ni (0.5) Santeri tuli ja tökkäs sitä mahaan että MO:I
 377 ((yhteistä naurua))
 378 V: se PHUM oikein niinku kunnolla se niinku (0.5) että Santeri ei noin noin ei saa tehdä
 379 uudestaan sama kerran TUM mä että (0.5) nyt Santeri tuu tä:nne
 380 ((yhteistä naurua))
 381 P: £joo [joo]£
 382 V: [se] katto se mies että (0.5) mmm (0.5) joo (0.5) vilkkaita
 383 ((yhteistä naurua))
 384 V: joo mut se jäi niinku siihen
 385 P: £joo joo£
 386 V: koskaan nähnykkään miestä silleen että se (0.5) Santeri ei ollu se vaan tuli että mo:i ja tum
 387 mahaan silleen niinku tökkäs sillee voimakkaasti että [moi] mitäs sää
 388 P: [joo:] ((nauraa))
 389 P: joo
 390 V: ((nauraa)) (..) että aha
-

Vanhempi kuvaa sosiaalisesti kiusallista tilannetta ja yrityksiään rajoittaa lastaan (rivit 378-379) esittäen tapahtumat huvittavassa valossa. Työntekijät yhtyvät nauruun ja päivähoidon työntekijä antaa minimipalautteita vanhemmalle nauraen. Asian esittäminen huvittavana ja yhteinen naureskelu sille kertoo tilanteen arkaluonteisuudesta (Alasuutari, 2010). Yhtyessään nauruun työntekijät

osoittavat, etteivät he käsittele vanhemman puhetta ongelman kuvauksena. Samalla naureskelu tyrehtyttää mahdollisuudet pohtia asian merkitystä lapselle tai vanhemmille. Tämän otteen jälkeen päivähoidon työntekijä vaihtaa puheenaihetta. Lapsen ongelmallisesta käytöksestä on ilmeisen vaikea keskustella.

Kysymys/neuvo

Episodeja, joissa vanhemmat esittivät työntekijöille kysymyksen tai neuvon, oli erittäin harvoin, koko aineistossa vain 3 % episodeista (27). Nämä olivat lähes kaikki kysymyksiä. Tämä viittaa siihen, että kysymysten ja neuvojen esittämistä työntekijöille vanhempien taholta ei verkostoneuvotteluissa koettu sosiaalisesti sopivaksi. Tähän verrattuna työntekijöiden vanhemmille esittämiä kysymyksiä oli huomattavasti enemmän, 9 % episodeista.

Neuvoja esitettiin molempiin suuntiin äärimmäisen harvoin. Vanhemmat neuvoivat työntekijöitä 4 episodissa (kaikki neuvottelussa 2) ja työntekijät vanhempia 6 episodissa. Päivähoidon verkostoneuvotteluissa vanhempien ja työntekijöiden ei tämän aineiston analyysin pohjalta 'kuulu' ohjata tai neuvoa toisiaan. Vanhempien työntekijöille esittämät neuvot oli muotoiltu ehdotuksiksi tai pyynnöiksi koskien käytännön asioiden järjestämistä tai lapsen kanssa toimimista päivähoitossa. Näihin työntekijät suhtautuivat myönteisesti ja kiinnostuneina.

Vanhemmat esittivät kysymyksiä työntekijöille useimmiten käytännön asioiden hoitamisesta ja toisinaan varmistaakseen, olivatko ymmärtäneet oikein, mitä työntekijä oli sanonut. Muutaman kerran vanhempi käytti kysymysmuotoa ottaakseen jonkin asian puheeksi tai tarkistaakseen yksityiskohtaa lapsen toiminnasta. Kysymys saattoi koskea myös syitä työntekijöiden vaihtumiselle tai kriittisiä epäilyksiä päiväkodin toimintatavoista.

Työntekijät vastasivat vanhempien kysymyksiin pääasiassa myönteisesti vaihtelevan pituisilla selostuksilla. Joitakin poikkeuksia tähän oli. Parissa tilanteessa työntekijät välttelivät vastaamista kysymykseen. Muutamissa vastauksissa näkyi työntekijän puolustautuminen mahdollista kritiikkiä vastaan, vaikkei sitä ollut suoraan esitettykään. Yhdessä episodissa työntekijä reagoi voimakkaasti puolustautuen.

Otteessa 6 vanhempi kysyy neuvottelun päättyessä terveydenhuollon työntekijöiltä mahdollisuutta saada tutkimusyhteenvetoja. Ensimmäinen terveydenhuollon työntekijä (T1) ilmaisee olettavansa, että yhteenveto olisi jo tullut vanhemmalle (rivi 2270) ja ryhtyy pyytämättä antamaan selitystä, miksei yhteenveto ole tullut (rivit 2272-2273). Työntekijän hiljaisella äänellä esittämä kysymys (rivi 2270), puolustautuva ja nopean hätäisesti antama selitys, tauot puheessa ja naurahdus viittaavat siihen, että työntekijä kokee tilanteen kiusallisena ja puuttuvan yhteenvedon virheenään. Vanhempi suhtautuu asiaan rauhallisesti ja jatkaa kysymällä toiselta terveydenhuollon työntekijältä yhteenve-

toa. Tämä (T2) vastaa lyhyesti ja painokkaasti vanhemmalle, ettei ole tehnyt yhteenvetoa (rivi 2277) selittämättä asiaa mitenkään. Työntekijän melko jyrkkä vastaustapa ja äänensävy tilanteessa viittaa ärtymykseen. Työntekijän (T2) kommentti katkaisee vuoropuhelun vanhemman (V1) kanssa. Ilmeisesti molemmat työntekijät tulkitsevat vanhemman kysymyksen yhteenvetojen saamisesta jollakin tavalla kriittiseksi.

OTE 6. Saajaaks me tota n-noita raportteja. Neuvottelu 2.

2267	V1:	hei tota (.) saajaaks me tota (0.5) n-noita raportteja mitä sää oot tehnyt tai [niitä]
2268	T1:	[joo]
2269	V1:	yhteenvetoja (.) [näistä]
2270	T1:	⁰ [eikö] me oo laitettu ⁰
2271	V1:	(.) e:en mä ainakaan oo saanut
2272	T1:	(..) > ennen kesälomaa kauheella kiireellä me ei olla varmaan laitettu niitä <u>postiin</u>
2273		sitten ((naurahdus)) kirjetettu ne kauheella (0.5) buustilla [sillon] ennen kesälomaa
2274	V1:	[joo]
2275	T1:	(.) laitan tuleen [sen kaavakkeen mukana] <
2276	V1:	[tu-tuleeks sulta]
2277	T2:	jos ei oo tullu mä en oo niitä tehnyt niitä
2278	V2:	(.) olis ihan mielenkiintosta nähdä (0.5) joku pikku yhteenveto [sem]monen
2279	T2:	[joo] kyllä me niistä
2280		tehdään [joka tapauksessa]
2281	V1:	[onks niistä] testeistä mahdollisuus saada <u>kopio</u>
2282	T2:	niistä sinällään niistä testeistä ei mutta niien kyllä niien tuloksista mää laitan [siihen]
2283	V1:	[joo]
2284	T2:	yhteenvetoon
2285	V1:	joo
2286	T1:	(..) ja ne on kuitenkin hyvä sit sinne (0.5) sillon jos ((sairaalan nimi)) [tulee pyyntö
2287	V1:	[Niin joo kyllä]
2288	T1:	niin olla] kaikki paperit (.) joo <u>kyllä</u> laitan samaan <u>hyvä</u> kun <u>sanoit</u> *naurahtaa*
2289	V1:	joo]
2290	V1:	mm

Toinen vanhempi (V2) puuttuu keskusteluun perustellen yhteenvetopyyntöä mielenkiinnolla eli viitaten siten arvostavansa työntekijöiden tekemiä yhteenvetoja, lieventäen pyyntöä käyttämällä ehtolausetta *olis* ja sanoja *ihan*, *joku pikku* ja *semmonen* (rivi 2278). Myös vanhemman käyttämä äänensävy on tässä huomattavan pehmeä. Tämä keskusteluun puuttuminen viittaa siihen, että tämä vanhempi on havainnut työntekijöiden kiusaantuneisuuden. Kumpikaan vanhemmista ei tosi asiassa näytä keskustelun aikana ilmaisevan kritiikkiä, vaan epätietoisuutta käytännöistä eli siitä, saavatko he ylipäätään kirjallisia yhteenvetoja lapsen tutkimuksista. Itse asiassa pyynnön ensin esittänyt vanhempi (V1) osoittaa epäröintiä sanojen *n-noita* ja *tu-tuleeks* katkonaisuudella, *tota*-sanana toistami-

sella ja vuoronsisäisillä tauoilla (rivit 2267, 2269 ja 2276). Vanhemman kangertelu puheessaan saattaa kertoa siitä, että hän olettaa kysymyksensä olevan arkaluonteinen. Kysymyksen esittäminen neuvottelussa työntekijöille on vanhemmille ilmeisen haastavaa.

Toisen vanhemman (V2) keskusteluun puuttumisen seurauksena terveydenhuollon työntekijä (T2) ryhtyy selittämään yhteenvetoihin liittyviä käytäntöjä vanhemmille (rivit 2279-2284). Tämä selittäminen viittaa siihen, että työntekijä tulkitsee asian vanhemmille epäselväksi ja mahdollisesti edeltävässä keskustelussa syntyneen väärinkäsityksiäkin. Lopuksi ensimmäinen työntekijä (T1) jopa kiittää vanhempaa esitetystä pyynnöstä. Kiinnostavaa on, että hän perustelee yhteenvedon tärkeyden sairaalan tarpeilla, ei vanhempien tarpeilla (rivit 2286-2288).

Otteessa 7 vanhempi esittää kysymyksen päivähoiton työntekijälle ottaakseen puheeksi lapsen kiusaamisen. Myös tässä tapauksessa asian esittäminen on vanhemmalle haastavaa.

OTE 7. Se haukkuu sitä kömpelöks koko ajan ja aikuiset ei kuule. Neuvottelu 1.

-
- 33 V: onks teiän ryhmässä joku Pyry
 34 P: mmm
 35 V: (0.5) joo no sitä se sanoo et se haukkuu sitä kömpelöks koko ajan ja aikuiset ei kuule jahh
 36 P: no en oo kyllä ikinä oo todellakaan kuullu
 36 V: hh niin
 37 P: [ja a:i-]
 38 V: [et se tota] (.) mä kysyinkin siltä et eksää käy aikuisille kerton @no ei ne kuuntele mua
 39 kuiten[kaan]@ (..) .hh että en mä sitten tiä että
 40 P: [mhm]
-

Tilanteen haasteellisuus vanhemmalle näkyy voimakkaina ulos- ja sisäänhengityksinä useissa kohdissa (rivit 35, 36 ja 39) sekä epäröintinä riveillä 38-39, mitä osoittavat aloituksen *et se tota* katkeaminen ja ilmaisu *että en mä sitten tiä että* lauseen päättyessä sekä vuoronsisäiset tauot. Vanhempi kertoo asiaa lainaten lapsen sanoja eikä siis itse henkilökohtaisesti kritisoi päivähoitoa. Lainaukset lapsen sanoista sisältävät kuitenkin tätä kritiikkiä (rivit 35 ja 38-39). Päivähoiton työntekijän toteamus, ettei ole kuullut kiusaamisesta (rivi 36) näyttää ikään kuin myöntävän lapsen kertomuksen siitä, että *aikuiset ei kuule* oikeaksi, mutta käyttäessään toteamuksessaan voimakkaita ilmauksia *kyllä, ikinä* ja *todellakaan*, hän itse asiassa haastaa lapsen kertoman. Epäselväksi jää, mitä hän on aikeissa sanoa aloittaessaan painokkaasti jotain rivillä 37.

Tämän otteen jälkeen keskustelussa muut työntekijät vaihtavat puheenaihetta ryhtyen pohtimaan lapsen kaverisuhteita ryhmässä ja useamman puheenvuoron jälkeen tässä otteessa oleva päivähoiton työntekijä toteaa keskustelusta irrallisesti ja vaimeasti ”*no tän mä kyllä selvitän*” ikään kuin

itselleen puhuen. Kiusaamisasiaan palataan keskustellen lyhyesti vasta aivan neuvottelun lopussa muiden työntekijöiden aloitteesta. Päivähoidon työntekijän torjuvan reaktion vanhemman puheeseen voi ymmärtää työntekijän oletuksena päivähoitoon kohdistuvasta kritiikistä. Tästä seuraa hyvin jännitteinen tilanne ja vaikeus keskustella asiasta yhteistyössä muiden työntekijöiden ja vanhemman kanssa. Työntekijä sanoo lopulta selvittävänsä asian yksin.

3.2 Neuvottelun merkitys vanhemmille

Vanhempien kokemuksia neuvottelujen sujumisesta ja heidän neuvotteluihin liittämistään merkityksiä pyrittiin selvittämään haastattelemalla heidät neuvottelun jälkeen. Haastattelussa esitettiin suoria kysymyksiä siitä, miten hyödylliseksi vanhemmat olivat neuvottelun kokeneet, mikä vanhemman tehtävä neuvottelussa on ja mikä se pitäisi olla, mikä oli neuvottelun tarkoitus ja millaisia toiveita vanhemmilla on neuvottelujen kehittämiseksi (ks. Liite 2. Haastattelukysymykset). Näihin suoriin kysymyksiin saatujen vastausten lisäksi analyysissä tarkasteltiin kaikkia niitä haastatteluissa esiintyneitä kohtia, joissa vanhemmat puhuivat em. teemoista tai siitä, mitä neuvottelu heille merkitsi, miten he kokivat oman osallistumisensa neuvottelussa tai millaiseksi he näkivät oman positionsa suhteessa työntekijöihin.

Vanhempien mielipiteet neuvottelun hyödyllisyydestä vaihtelivat haastatteluissa täysin turhasta erittäin hyödylliseen. Turhaksi neuvottelun kokenut vanhempi koki osallistuvansa vain kun ”*on pakko*” ja hän koki, että neuvottelun seurauksena huoli lapsesta kasvoi (haastattelu 1). Erittäin hyödylliseksi neuvottelun kokeneet vanhemmat kertoivat kotiin ja päiväkotiin tulleen neuvottelussa uusia keinoja toimia lapsen kanssa ja luottamuksen päivähoidon toimintaan kasvaneen. He olivat kokeneet saaneensa neuvottelussa tukea työntekijöiltä ja sen myötä toiveikkaus, turvallisuudentunne ja oma vanhemmuus vahvistuivat ja huoli lapsesta väheni. Nämä vanhemmat olivat kokeneet, että lapsen ongelmien jakamisella työntekijöiden kanssa oli suuri merkitys jaksamiselle vanhempana. Eräs vanhempi kuvasi tätä, että nyt on ”*kanava auki johonkin suuntaan ... että tän jälkeen mä en enää yksin lillu sen kanssa ... että joku uskoo mua, että sillä lapsella on hätä*” (haastattelu 4). Toinen vanhempi kertoi tunteneensa neuvottelun jälkeen jopa ylpeyttä siitä, että ”*pystyy viemään lapsen asioita eteenpäin*” jokapäiväisessä arjessa ja järjestämään hänelle apua (haastattelu 5).

Enemmistö vanhemmista asettui välimaastoon eli he kertoivat kokeneensa neuvottelun jossain määrin hyödylliseksi. Useimmiten neuvottelun hyötynä mainittiin se, että lapsen mahdollisuudet saada tukea kasvavat, kun päivähoitoa velvoitetaan huomioimaan lapsen tarpeet paremmin. Neuvottelulla oli siis useimmille vanhemmille välineellinen merkitys lapsen tuen järjestämiseksi varhaiskasvatuksessa. Vanhemmat totesivat myös neuvottelun selkiinnyttäneen lapsen tuen tarpeita, tavoitteita, keinoja ja tulevia suunnitelmia. Vain harvoin vanhemmat sanoivat saaneensa uutta lasta koske-

vaa tietoa tai uusia ajatuksia pohdittavaksi.

Kuunteluoppilaasta asiantuntijaksi

Vanhempien haastatteluvastausten perusteella aineistosta löytyi kuusi erilaista neuvotteluun osallistuvan vanhemman tehtävää, jotka voidaan ajatella erilaisina positioina neuvottelutilanteessa. Näitä olivat tiedon vastaanottajan, tiedon antajan, kodin näkökulman kuvaajan, kannanottajan, lapsen etujen puolustajan ja asiantuntijan positiot.

Tiedon vastaanottajan positiossa vanhempi oli neuvottelussa läsnä saadakseen tietoa lapsestaan. Tätä kuvasi erään vanhemman toteamus, että ”*saa tietoa kaikilta osapuolilta*” (haastattelu 8). Toinen vanhempi kommentoi, että hakee neuvottelusta ”*vinkkiä siitä, miten lapsen kanssa pitäisi toimia*” (haastattelu 9). Yksi vanhemmista kuvasi vanhempien olevan neuvottelussa ”*kuunteluoppilaana*” (haastattelu 3). Eräs vanhemmista ei odottanut olevansa itse neuvottelussa kovin paljon äänessä, vaan kuuntelevansa, kun ”*kaikki viisaat sitten keskustelevat*” (haastattelu 8). Tämä tiedon vastaanottajan positio tuli vanhempien puheissa hyvin vahvasti esiin. Tosi asiassa vanhemmat eivät kuitenkaan omien sanojensa mukaan saaneet neuvottelusta juurikaan uutta tietoa.

Tiedon antajan positiossa vanhempi antoi kysyttäessä työntekijöille tietoa lapsen ja perheen asioista. Tätä positiota ilmaisi kommentti, että ”*oon vähän niinkun käytettävissä siellä palaverissa, että sit saa kysyä jos tulee*” jotain mieleen (haastattelu 2). Useiden vanhempien ilmaisema tyytyväisyys siitä, että heille esitettiin kysymyksiä lapsesta viittaa myös siihen, että he kokivat merkitykselliseksi tehtävänsä tiedon antajana.

Kodin näkökulman kuvaajan positiossa vanhempi kertoi oma-aloitteisesti oman näkemyksensä työntekijöille siitä, millainen lapsi on kotona ja miten kotona on yritetty toimia lapsen vaikeuksien osalta. Tätä positiota toi esiin aineistossa vain kaksi vanhempaa. Toinen heistä kertoi kokeneensa, että ”*mitä mä sanoin niin kuunneltiin ... niin oon koettanut jo kotona, et se toimii ja näin, nyt sitä kuunneltiin, mitä mä oon tehnyt*” (haastattelu 4).

Kannanottajan positiossa vanhemman tehtävänä neuvottelussa oli tuoda esiin haluamiaan asioita ja kertoa mielipiteensä niistä. Yksi vanhemmista sanoi arvelevansa, että vanhemmalta odotetaan, että ”*osaa kertoa oman mielipiteensä siitä ongelmasta*” (haastattelu 4). Toinen vanhempi totesi, että ”*tuoda se oma näkökanta siihen asiaan muitten lisäksi, ja tietysti vanhemmillahan on lopullinen vastuu lapsesta kumminkin*” (haastattelu 6). Hän kytki kannan ottamisen siihen, että vanhemmilla on viime kädessä vastuu lapsen asioista. Vanhemman tehtävänä neuvottelussa erään vanhemman mukaan oli ”*kertoa, että on avun tarvetta*” (haastattelu 9). Toinen vanhempi koki jopa, että mahdollisuus tuoda haluamiaan asioita esiin teki hänestä neuvottelun johtajan: ”*kyllä mä koin, että mä oon siinä kuitenkin eniten johtaja ... vaikka siinä oli tavallaan se kokouksen johtaja, mutta se että mulla*

oli koko ajan omasta mielestäni se valta tuoda niitä asioita, mitä mulla” (haastattelu 2).

Lapsen etujen puolustajan positiossa vanhempi oli neuvottelussa huolehtimassa lapsen etujen toteutumisesta. Tässä positiossa nousi esiin vastakkainasettelun mahdollisuus vanhemman ja työntekijöiden välillä. Eräs vanhempi kuvasi tätä positiota sanoen, että *”pitää lapsen puolta”* (haastattelu 7). Yksi vanhemmista puhui mahdollisuudestaan vaatia tukea lapselleen, koska päivähoiton henkilökunta tietää vanhemman tietävän, miten lapsen asiat pitäisi hoitaa: *”ne (päivähoiton henkilökunta) tietää, että mä tiedän ... mä tiedän, kuinka toimia ... niin että mä tiedän, miten päiväkodisakin pitäisi toimia”* (haastattelu 1). Tähän lapsen puolustajan positioon viittasi myös erään vanhemman kommentti vanhempien vallasta päättää lapselle tehtävistä tutkimuksista ja kuntoutuksesta: *”tuskin ilman meidän lupaakaan te (terveydenhuollon työntekijät) Niilolle tekisitte hirveesti mitään”* (haastattelu 6).

Asiantuntijan positiossa vanhemman tehtävänä oli neuvottelussa olla se, joka tuntee lapsensa elämän kokonaisvaltaisesti ja tarvittaessa korjaa puutteet työntekijöiden tiedoissa lapsesta. Viittauksia tähän oli aineistossa vain muutamia ja ne olivat tyypillisesti hyvin yleisluonteisia toteamuksia. Esimerkiksi yksi vanhemmista arveli, että neuvottelussa vanhemmalta odotetaan *”jonkunnäköstä asiantuntemusta omasta lapsesta”* eikä tämän tarkemmin sitä pyydettyänsäkään selittänyt. Tässä ehkä näkyy arkipuheeseenkin siirtynyt tapa puhua vanhemmista lapsensa asiantuntijoina ilmaisun merkityksen jäädessä kuitenkin puhujalle itselleen epäselväksi.

Yksi aineiston vanhemmista teki tässä kuitenkin poikkeuksen kertoen vanhemman tehtävästä neuvottelussa yksityiskohtaisemmin seuraavalla tavalla:

V: Jos jollakin tulee pikkusenkaan epäselvyyttä, niin pystyy tukeutumaan äitiin tai isään, molempiin, ja saada se viimeisin päivitys tilanteesta, että onko se ollut näin tai jos on tullut muutoksia ja siellä paperissa onkin toisin, niin ne pystytään heti korjaamaan. (Haastattelu 5)

Tässä kuvauksessa juuri vanhemmalla on hallussaan lapsesta viimeisin ja paikkansapitävin tieto, johon muut voivat ’tukeutua’. Esimerkin vanhempi kuvasi myös sitä, että vanhemman tieto lapsesta ei perustu paperille kirjattuihin asioihin, vaan vanhempi tuntee lapsensa kokonaisuutena, hän tietää jo sen kaiken *”mitä muut ((läsnäolijat)) saa katsoo”* papereista; hän *”pystyy siinä oikolukemaan sen kaikki”* eli tunnistaa kaikkien muiden tiedoissa mahdollisesti olevat virheet (haastattelu 5).

Päivähoidon työkalu ja tulevaisuuden ennakointia

Vanhemmilta kysyttiin, mikä he arvelivat neuvottelun tarkoituksen olleen. Tähän kysymykseen annettujen vastausten lisäksi analyysissä tarkasteltiin myös muualla haastattelun kuluessa esiin

noussutta vanhemman puhetta, joka liittyi neuvottelun tarkoitukseen tai tavoitteisiin. Aineistossa oli yksi vanhempi, joka sanoi, ettei hänellä ollut mitään tietoa, miksi neuvottelu pidettiin. Hän arveli, että tarkoitus saattoi liittyä lapsen koulun aloittamiseen ja siinä tarvittavan lomakkeen täyttämiseen. Seuraavassa haastattelulainauksessa hän kuvaa asiaa. H tarkoittaa haastattelijaa ja V vanhempaa.

H: Mitä sä ajattelet, että miksi toi neuvottelu ylipäättään pidettiin? Mitä varten me siellä istuttiin?

V: Jaa, eipä ole hajuakaan. Sen verran sanottiin aikasemmin, kun käytiin, että tehdään joku kouluarvi-, eiku mikä se oli, ja HOJKS:ia ... Sen mä käsitin että jonkun lapunhan ne (päiväkodin työntekijät) täyttää, että minkä me (vanhemmat) ilmeisesti allekirjoitetaan.

...

H: Oliko sulla mitään ajatusta, mihin se paperi tarvitaan?

V: No, kai se jotenkin kouluun liittyy. Ei, ei mitään hajua. (Haastattelu 1)

Useimmat vanhemmat näkivät neuvottelun tarkoituksena olevan tuen järjestämisen lapselle päivähoitoon. Eräs vanhempi kuvasi tätä seuraavanlaisesti:

V: Sehän (neuvottelu) on tavallaan heidän (päivähoidon henkilökunnan) työkalu eli he nostivat niitä asioita esiin, mitkä on heille ongelmia ja mä koen, että mä oon siinä kertomassa myös osittain pojasta just sen takia, että he saa työkaluja eskariin. Että tavallaan sehän ei, tokihan se vaikuttaa meidän arkeenkin, mutta että enemmänhän justiin se palaveri koski eskarin asiaa, ettei ollut kyse siitä kotona olemisesta. (Haastattelu 2)

Keskeisenä tarkoituksena neuvottelulle useat vanhemmat myös mainitsivat tulevaisuuden ennakkoinnin esikoulua tai kouluunlähtöä ajatellen kuten seuraavassa haastattelulainauksessa.

H: Mitä sä ajattelet että miksi tällainen neuvottelu järjestettiin? Mikä sen tarkoitus oli?

V: No se oli tää, meidän Santerin tulevaisuuden suunnittelua, miten se lähtee tästä tähän opinportaalalle, mikä jatkuu 20 vuotta tästä eteenpäin sitten. Niin, koulunkäynti. (Haastattelu 9)

Yksi aineiston vanhemmista kertoi neuvottelun tarkoituksena olleen lapsen edistymisen seuranta. Eräs vanhemmista näki tarkoituksena olleen näkökulmien laajentaminen, jolloin neuvottelussa tuodaan lasta esiin useista eri näkökulmista, löydetään uusia ajatuksia ja luodaan lapsesta oikeampaa kuvaa.

Vanhemmat totesivat usein neuvottelun saavuttaneen tarkoituksensa, kun ”saadaan lapsen asiat menemään eteenpäin” (haastattelu 9). Moni vanhemmista kuvasi neuvottelua osana pidempää pro-

sessia, jossa pyritään ymmärtämään lasta ja hänen tuen tarpeitaan sekä löytämään keinoja kuntoutukseen. He näkivät lapsen kuntoutuksen vähitellen etenevänä liikkeenä: ”*jatkumo, että se ei pääse pysähtyyn se liike, mitä siinä on jo aloitettu*” (haastattelu 5).

Lisää tietoa koulun ja päivähoiton käytänteistä

Esitettäessä vanhemmille suoria kysymyksiä heidän mahdollisista toiveistaan tai tyytymättömyydestään neuvottelun yksityiskohtiin (mm. osallistujien määrä, kysymysten määrä, kunkin työntekijän toiminta) vanhemmat ilmaisivat lähes aina olevansa tyytyväisiä siihen, miten neuvottelu oli toteutettu. Perusteluissaan he viittasivat työntekijöiden ammattitaitoon ”*paremmin tietävinä*” tai käsiteltävän asian laatuun sellaisena, että se vaatii tietynlaisen toteutuksen. Sen sijaan keskustellessa vanhempien kanssa heidän tunteistaan ja ajatuksistaan liittyen neuvotteluun, tuli esiin usein edelliselle ristiriitaiselta vaikuttavia seikkoja siitä, millä tavoin neuvottelussa olisi voitu toimia enemmän vanhempia huomioiden. Vanhemmat ilmaisivat haastatteluissa toistuvasti, että neuvottelu oli ensi sijassa työntekijöiden tarpeita varten, ja he totesivat myös usein, että heidän omat toiveensa eivät ole tilanteessa olennaisia. Tämä näkemys tekee luultavasti ainakin osin ymmärrettäväksi sen, etteivät vanhemmat tuo haastattelussa esiin kritiikkiä neuvottelujen toimintatapaa kohtaan. Lisäksi vanhempien esittämää kritiikkiä voi olettaa vähentäneen se, että haastattelijana on toiminut yksi työntekijöistä.

Monia vanhempia mietitytti kovastikin edessä oleva lapsen kouluun lähtö ja he olisivat toivoneet enemmän keskustelua koulunkäynnin aloittamiseen liittyvistä asioista, koulussa järjestettävistä tukitoimista ja siitä, miten vanhempana voisi tukea lapsensa kouluunlähtöä. Jotkut vanhemmista olisivat toivoneet myös enemmän ja yksityiskohtaisempaa kuvausta siitä, mitä lapsen tukitoimet päivähoitossa tarkoittavat käytännössä ja miten niiden tarvetta arvioidaan.

Tämän tutkimuksen neuvotteluissa osallistujien määrä oli usein melko suuri, mutta vanhemmat ilmaisivat yhtä lukuun ottamatta olevansa tyytyväisiä läsnäolijoiden määrään. Tässä yhdessä tapauksessa lapsen avustaja puuttui neuvottelusta. Kiinnostavaa oli, että muutamat vanhemmat arvelivat kuitenkin, että osallistujien suuren määrän olisi voinut joku muu vanhempi kokea hankalana.

Vanhemmat olivat kiinnostuneita lastensa tekemistä testitehtävistä ja käytetyistä havainnointilomakkeista, ja jotkut vanhemmista olisivat toivoneet näistä yksityiskohtaisempaa kuvausta. Neuvottelusta tehtävä kirjallinen yhteenveto, johon on koottu suunnitellut ja sovitut asiat, oli monille vanhemmille merkityksellinen. Suullisestakin loppuyhteenvedosta esitettiin toive. Konkreettisena asiana moni vanhemmista toivoi neuvotteluun vähintään vesitarjoilua.

Neuvotteluiden ilmapiiriin ja osallistujien väliseen vuorovaikutukseen lähes kaikki vanhemmat olivat tyytyväisiä. Vain yksi vanhempi ilmaisi toivoneensa enemmän osallistujien välistä keskustelua.

4 POHDINTA

4.1 Vanhempien osallisuus neuvotteluissa

Tässä tutkimuksessa tunnistettiin ja kuvattiin erilaisia osallistumisen tapoja, joita vanhemmat käyttivät varhaiskasvatuksen ja terveydenhuollon verkostoneuvotteluissa. Näitä osallistumisen tapoja olivat vaikeneminen, vastaus, kommentti, aloite, kysymys ja neuvo. Lisäksi tarkasteltiin haastatteluaineiston avulla, miten vanhemmat jäsensivät omaa asemaansa ja osallistumismahdollisuuksiaan neuvotteluissa.

Vanhempien vaikeneminen työntekijöiden keskustellessa keskenään osoittautui aineiston vanhempien yleisimmäksi tavaksi osallistua neuvottelun kulkuun. Työntekijät esittivät kyllä harvakseltaan vanhemmille kysymyksiä, neuvoja tai kommentteja, joihin vanhemmat vastasivat. Toisinaan vanhemmat kommentoivat oma-aloitteisestikin työntekijän puheenvuoroa, ja joskus jopa tekivät keskustelussa aloitteen ottamalla esiin uuden puheenaiheen. Nämä vanhempien aloitteet olivat kuitenkin vahvasti kytköksissä neuvottelun aikaisempaan kulkuun ja siten paljolti riippuvaisia siitä, mistä työntekijät olivat siihen mennessä keskustelleet. Useimmiten kommenteissaan ja aloitteissaan vanhemmat täydensivät tai tarkensivat työntekijöiden aiemmin käsittelemää asiaa ja ilmaisivat samanmielisyyttä työntekijöiden näkemysten kanssa.

Nämä tulokset ovat samansuuntaisia aiempien tutkimusten kanssa, joissa on havaittu, että varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja vanhempien välisissä keskusteluissa ammattilaiset käyttävät suurimman osan keskusteluajasta ja vanhemmat täydentävät työntekijöiden aloitteesta lähteneitä teemoja (Alasuutari, 2010; Karila, 2005). Keskustelupuhe on kertovaa ja kuvailevaa, kysymyksiä ei niinkään esitetä (Karila, 2005). Kettusen (2001) sairaalakontekstiin sijoittuvassa tutkimuksessa potilaan passiivisuutta luonnehdittiinkin nimenomaan vaiteliaisuudeksi, ja sitä vahvistivat organisaation ja hoitajan käytännöt, mutta myös potilaan oma rajoittava ja kasvoja suojaava puhe. Tällöin potilas näytti havaitsevan hoitajan taholta tulevat rajoittavat viestit ja toimi odotusten mukaisesti rajoittamalla omaa viestintäänsä. Toimiminen vastoin hoitajan odotuksia olisi saattanut merkitä potilaalle uhkaa kasvojen menettämisestä. Vanhempien vaiteliaisuus verkostoneuvotteluissa saattaa olla monesti sekä vanhempien että työntekijöiden odotusten mukaista käyttäytymistä.

Neuvotteluissa, joissa päämääränä on laatia lapselle henkilökohtainen oppimissuunnitelma, saattaa tämä tehtävä saada työntekijät rajoittamaan keskustelua vanhempien esiin nostamista aiheista. Työntekijät kokevat ehkä vanhempien aloitteet neuvottelun tavoitteen kannalta vähemmän merki-

tyksellisiksi. Terveysthuollon keskusteluissa Kettusen (2001) mukaan hoitajan negatiiviset vallankäytön keinot korostuivat tehtävän ohjatessa neuvonnan kulkua. Tällöin hoitajat rajoittivat potilaiden mahdollisuuksia aloittaa tai kehittää omia puheenaiheitaan eivätkä seuranneet riittävästi potilaiden puhetta tai täydentäneet heidän tavoitteitaan. (Kettunen, 2001).

Vanhemmat toivat omissa kuvauksissaan lapsesta esiin usein akateemiseen oppimiseen liittyviä taitoja, mikä kuvastanee vanhempien odotuksia siitä, että juuri nämä ovat olennaisia asioita verkostoneuvottelun kontekstissa. Vanhempien aloitteet olivat tyypillisesti humoristissävyytteisiä tarinoita perheen arjesta, ja ne herättivät yhteistä hilpeyttä. Ylipäätään keskustelu lapsesta sisälsi usein huvittunutta naureskelua myös työntekijöiden taholta. Alasuutarin (2010) tutkimuksessa naurun yleisin merkitys vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan välisissä keskusteluissa oli samanmielisyyden ja liittoutumisen osoittaminen. Usein nauru osoitti myös puheena olevan asian arkaluonteisuutta ja jännitteisyyttä.

Varsinaista keskustelua ei vanhempien kommenttien tai aloitteiden johdosta juuri aineistossa syntynyt, vaan työntekijät pääasiassa vain myötäilivät myönteiseen sävyyn lyhyillä kommentteilla tai minimipalautteilla vanhemman kertomusta. Alasuutarin tutkimuksessa (2010) vanhemmat esittivät toisinaan pohtivia tulkintoja tai kuvauksia lapsesta, ja tästä seurasi keskustelua. Tämän tutkimuksen aineistossa tällaista vanhemman pohdintaa esiintyi harvoin, mikä luultavasti kuvastaa sitä seikkaa, että verkostoneuvottelussa vanhemman on vaikeampi tuoda omia näkemyksiään esille kuin varhaiskasvatuksen kahdenvälisissä keskusteluissa. Lisäksi verkostoneuvottelussa puheenaiheena on nimenomaan lapsen ”erityisyys”, tuen tarpeet ja kehityksen haasteet, mikä saattaa ongelmakeskeisyytensä vuoksi saada vanhemmat varovaisiksi omien ajatustensa esittämisessä.

Vanhemman ottaessa esiin hieman ristiriitaisen asian esim. kertoessa lapsesta vastakkaisia havaintoja kuin työntekijät, nämä antoivat vanhemmalle yleensä vain minimipalautteen ja saattoivat vaihtaa nopeasti puheenaihetta. Nuolijärven (1990) mukaan edellytyksenä kommunikatiiviselle toiminnalle on, että osallistujat pyrkivät välttämään erimielisyyksiä ja väärinkäsitysten syntymistä, ettei yhteisymmärrys ja siten yhteinen toimintatavoite kariutuisi. Monien selvitysten mukaan varhaiskasvatuksen ammattilaiset arastelevat ottamasta esille keskusteluissa vanhempien kanssa asioita, joista voi seurata jonkinlainen konflikti (Nummenmaa & Karila, 2011). Myös tässä tutkimuksessa näkyi sekä työntekijöiden että vanhempien varovaisuus käsitellä arkaluonteisia tai mahdollisesti kiistanalaisia aiheita.

Voimavarakeskeisessä ajattelussa yhteistyö ei kuitenkaan ole pelkästään kitkatonta ja harmoniaan pyrkivää vuorovaikutusta, vaan siihen sisältyy myös neuvottelua, joka voi johtaa uuden tiedon, taidon, ymmärryksen tai käyttäytymisen syntymiseen (Kettunen, 2001). Pelkkä asiakkaan näkökulman kuuntelu ei vielä riitä dialogisen suhteen luomiseen, vaan uusia näkökulmia syntyy vasta eri äänien vuoropuhelussa. Asiakastyössä ei pidä siten pyrkiä vain molemminpuoliseen ymmärrykseen

ja minimoimaan ristiriitatilanteita, vaan mobilisoimaan erilaisia näkökohtia kohtaamaan toisensa. Tällöin tulee mahdolliseksi tarkastella ja koetella sekä asiakkaan että työntekijän tulkintoja asiakkaan tilanteesta. (Mönkkönen, 2002).

Vanhemmat esittivät työntekijöille kysymyksiä tai neuvoja erittäin harvoin tässä aineistossa, mikä viittaa tällaisen osallistumistavan olleen vanhemmille verkostoneuvottelussa sosiaalisesti epäsuotavaa. Työntekijät esittivät kysymyksiä vanhemmille huomattavasti useammin. Kysymyksien ja neuvojen esittämisen arkaluonteisuus ilmeni myös siinä, miten varovaisen kohteliaasti vanhemmat esittivät asiansa, ja siinä, että he esittivät neuvot ehdotuksen tai pyynnön muodossa huomioiden näin työntekijän asiantuntijuuden. Vanhemmat näyttivät ennakoivan sitä, että heidän kysymyksensä tai neuvonsa voitaisiin tulkita kritiikiksi (Vrt. Alasuutari, 2010). Työntekijät suhtautuivat vanhempien kysymyksiin ja neuvoihin pääasiassa myönteisesti, mutta joitakin poikkeuksia oli, jolloin työntekijä vältteli vastaamasta kysymykseen tai suhtautui puolustautuen asiaan. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja vanhempien välisiä keskusteluja koskevista aiemmissä tutkimuksissa neuvon antaminen ammattilaiselle on osoittautunut vuorovaikutuksellisesti sensitiiviseksi, ja neuvomiselle on ollut tyypillistä, että se esitetään usein epäsuorasti (Alasuutari, 2010). Vanhemmat kuitenkin ovat neuvoneet toisinaan työntekijöitä kahdenkeskisissä kasvatuskeskusteluissa. Tässä aineistossa vanhemmat sen sijaan antoivat neuvoja työntekijöille niin harvoin, että se ehkä kertoo jotain vanhemman positioista nimenomaan verkostoneuvotteluissa ja siitä, miten tuohon positioon ei juuri sisälly tiedollista asiantuntijuutta.

4.2 Vanhempien asema neuvotteluissa

Kun haastatteluaineiston avulla tarkasteltiin vanhempien jäsenyyksiä omasta asemastaan neuvotteluissa, korostui tiedon vastaanottajan positio hyvin vahvasti. Melko yleisesti aineistossa esiintyi myös tiedon antajan positio, joka tarkoitti vastaamista työntekijöiden esittämiin kysymyksiin. Sen sijaan kodin näkökulman kuvaajan, kannanottajan ja lapsen puolustajan positiot, jotka edellyttivät vanhemmalta enemmän aloitteellisuutta ja omien näkemystensä esiin tuomista, esiintyivät aineistossa melko harvoin. Asiantuntijan positioon omana asemanaan neuvottelussa vanhemmat viittasivat aineistossa vain muutaman kerran.

Kun työntekijä esittää kysymyksiä vanhemmalle, hän tarjoaa tälle asiantuntija-asemaa, oikeutta tietää puheena olevasta asiasta enemmän kuin työntekijä (Alasuutari, 2010). Vanhemmat tässä aineistossa suhtautuivat omaan asiantuntijuuteensa ristiriitaisesti. He olivat toisaalta tyytyväisiä siihen, että heille esitettiin kysymyksiä, mikä viittaa heidän arvostaneen tarjottua asiantuntija-asemaa. Samanaikaisesti he korostivat asemaansa kuuntelijoina ”viisaiden” ammattilaisten keskustellessa. Tämä kertoo ehkä vanhempien epävarmuudesta ottaa vastaan tiedollista asiantuntijuutta. Moniam-

matillinen verkostoneuvottelu näyttäytyi vanhemmille instituutio- ja työntekijävetoisena toimintana, jossa vanhempien mahdollisuudet vaikuttaa ammattilaisten työkäytäntöihin ovat rajalliset. Mahdollista on myös se, että vanhemmat korostivat tiedon vastaanottajan positiota osin siksi, että haastattelijan katsottiin edustavan juuri tällaista asiantuntevaa ammattilaista, jota kohtaan haluttiin osoittaa arvostusta.

Mönkkönen huomauttaa (2002), että joissakin tilanteissa ihmiset nimenomaan odottavat asiantuntijakeskeistä vuorovaikutusta. Verkostoneuvottelun luonteeseen kuuluu tiedon siirto asianosaisten kesken, ja puhujan toistuvat keskeyttämiset saattaisivat haitata tilanteen sujuvuutta. Asymmetria voi olla osa mielekästä kanssakäymistä. Ellei keskustelijoiden välillä olisi lainkaan asymmetriaa eli kommunikaation kannalta merkityksellistä tietämisen epätasa-arvoa, olisi kaikkiaan vain vähän sellaisia asioita, joista olisi tarpeen kommunikoida. (Linell & Luckmann, 1991). Vanhemman osallistumista voi myös estää pelko siitä, että osallistuminen on liian vaikeaa. Monimutkaisten lapsen kehitykseen ja psykologiaan liittyvien kysymysten ymmärtäminen ja henkilökohtaisen näkemyksen muodostaminen niistä voidaan kokea liian vaikeana tehtävänä. (Vrt. Kettunen, 2001).

Vanhemmat näkivät neuvottelun hyötynä nimenomaan sen velvoittavuuden päivähoitoa kohtaan tukitoimien järjestämisen osalta. Vanhempien kokemus kunkin neuvottelun hyödyllisyydestä vaihteli turhasta erittäin hyödylliseen, ja se näytti olevan yhteydessä neuvottelun seurauksena koettuun huolen vähenemiseen lapsesta. Verkostoneuvottelu merkitsi vanhemmille ensi sijassa tuen järjestämistä lapselle päivähoitoon, ja neuvottelun koettiin olevan henkilökunnan työväline tätä päämäärää tavoiteltaessa. Vanhemmat korostivat, että neuvottelu on työntekijöiden tarpeita varten, ei vanhempien vuoksi järjestetty. He rajasivat näin oman osallisuutensa merkitystä. Vanhemmat saattoivat tehdä näin selittääkseen omaa vaiteliaisuuttaan neuvottelussa, mutta tämä merkityksenanto voi samalla ylläpitää vanhempien ja työntekijöiden välisiä positioita myös myöhemmissä verkostoneuvotteluissa.

Vanhemmat olivat yleisesti ottaen tyytyväisiä järjestettyihin neuvotteluihin, kuten vanhemmat yleensä ovat tyytyväisiä myös muihin päivähoidon ammattilaisten kanssa käytäviin keskusteluihin (Alasuutari, 2010). Tyytyväisyyteen vaikuttaa kuitenkin henkilön aiemmat kokemukset vastaavista tilanteista ja niiden myötä muodostuneet ennako-odotukset. Voidaan ajatella vanhempien odotusten muovaavan heidän havaintojaan ja kokemuksiaan verkostoneuvotteluista (Vrt. Tannen, 1993).

Neuvotteluaineiston ja haastatteluaineiston tulokset näyttivät tukevan toinen toisiaan (Vrt. Huttunen, 2010). Verkostoneuvottelujen instituutio- ja työntekijäkeskeisyys näkyi sekä neuvotteluaineistossa vanhempien tavoissa osallistua neuvottelun kulkuun, työntekijöiden suhtautumisessa vanhempien osallistumiseen ja haastatteluaineistossa vanhempien positioissa heidän jäsentäessään asemaansa neuvotteluissa sekä neuvotteluun liittämässään merkityksissä.

Lain tarkoitus ammattilaisten ja vanhempien välisestä yhteistyöstä toteutui tässä aineistossa puutteellisesti. Vanhempien ei ollut helppo vaikuttaa neuvottelun kulkuun. Verkostoneuvottelujen eteneminen riippui hyvin korostuneesti ammattilaisten toiminnasta. Neuvotteluja kehysti oletus ammattilaisten vanhempia suuremmasta asiantuntijuudesta. Institutionaalisemmissä tilanteissa keskustelun kulun kontrollointi kiinnittyy usein institutionaaliin rooleihin, mutta tämä vallanjako ei suinkaan tarkoita, ettei asiakas voisi mitenkään vaikuttaa keskustelun kulkuun (Ruusuvuori, 2010). Tässä aineistossa vanhemmat vaikuttivat neuvottelun etenemiseen nostamalla esiin puheenaiheita, esittämällä kysymyksiä ja neuvoja, tuomalla esiin omia näkemyksiään, mutta myös vaikeumella. Ihmisryhmässä ei välttämättä eniten valtaa ole sillä, joka puhuu eniten, vaan myös vaikeumija voi dominoida tilannetta. Hiljaa oleminen ei itse asiassa ole neutraali vaihtoehto. (Valtonen, 2005). Vaikeumien kuitenkin kaventaa vanhemman vaikutusmahdollisuuksia.

4.3 Verkostoneuvottelujen kehittäminen

Tämä aineisto toi esiin aiemmin tutkimatonta vuorovaikutuskäytäntöä keskeisestä perheisiin kohdistuvan verkostotyön osa-alueesta, ja aineiston analyysi antaa välineitä työkäytäntöjen kehittämiseksi. Vanhemman aktiivista osallistumista verkostoneuvotteluissa näyttivät vahvistavan instituution valtaa korostavan aloituksen välttäminen, vanhemman merkityksellisen aseman korostaminen neuvottelun alkaessa, runsaat vanhemmalle esitetyt kysymykset, vanhemman rohkaiseminen kertomaan ajatuksistaan, kiinnostuksen osoittaminen vanhemman kertomaa kohtaan, keskustelu lapsen tai vanhemman tukemisesta, lapsen vahvuuksien huomioiminen, myötätunnon tai tunnustuksen osoittaminen vanhemmalle, uuden näkökulman tuominen lapsen tilanteesta, tarttuminen aktiivisesti vanhemman puheenvuoroihin sekä vanhemman aloitteellisuus.

Vanhemmille annettavaan tietoon neuvottelun tarkoituksesta ja käytännöistä olisi syytä kiinnittää huomiota jo ennen neuvottelua. Vanhemmille olisi tarpeen korostaa, että heidän havaintojensa ja näkemystensä kuuleminen olisi neuvottelussa ensisijaisen tärkeää, ei vain työntekijöiden. Tällä pyrittäisiin purkamaan neuvottelutilanteen lähtökohtaista epäsymmetriaa. Vanhempien olisi tärkeää kuulla, että neuvottelussa on kyse lapsen kokonaiskehityksen tukemisesta, akateemisten taitojen lisäksi myös lapsen sosiaalisista ja emotionaalisista tarpeista. Voisiko ajatella myös vanhempien valmistautuvan neuvotteluun esim. kirjaamalla etukäteen omia ajatuksiaan lapsen persoonasta, hänen taidoistaan ja haasteistaan, päivähoidon sujumisesta ja vanhempien toiveista lapsen kehityksen ja työntekijöiden toiminnan suhteen? Neuvottelukeskustelussa voitaisiin ammattilaisten näkemysten lisäksi, käydä läpi keskustellen näitä vanhempien ajatuksia, samaan tapaan kuin varhaiskasvatussuunnitelmia koskevissa keskusteluissa on tapana, jolloin vanhempien näkemykset saisivat keskustelussa merkittävämmän roolin.

Nimenomaan neuvottelun alkuhetkiin olisi tärkeä kiinnittää huomiota, ettei ensimmäinen puheenvuoro tarpeettoman paljon korosta tilanteen institutionaalisuutta. Työntekijöiden puheenvuorojen kestoja voisi rajata voimakkaammin, jotta yhteiselle vastavuoroiselle pohdiskelulle jäisi riittävästi aikaa. Vanhemmille voisi esittää huomattavasti runsaammin kysymyksiä ja näiden kysymysten sisällössä huomioida erityisesti vanhempien tietämys kodin arjesta ja lapsen yksilöllisistä tavoista ja taipumuksista. Oppimis- tai kuntoutussuunnitelmaa laadittaessa olisi tarpeen pysähtyä pohtimaan yhdessä vanhempien kanssa, mitä toiveita ja tavoitteita vanhemmilla on lapsen kehityksen ja kuntoutuksen suhteen ja millä keinoin näitä vanhempien toivomia tavoitteita voitaisiin tukea. Varsinkin tavanomaista enemmän tukea tarvitsevien lasten kohdalla olisi hyvä huomioida vanhempien mahdollinen tarve tietää jo hyvissä ajoin koulun tarjoamista tukimahdollisuuksista ja siitä, miten vanhemmat voivat itse tukea lapsensa kouluunlähtöä.

Neuvottelun kuluessa työntekijöiden on tarpeen tiedostaa, miten haastavaa vanhemman on ottaa oma-aloitteisesti puheenvuoroa ja tarjota vanhemmalle siihen mahdollisuuksia. Erilaisten näkökulmien esiintuomista ei pitäisi pelätä, vaan niihin voisi tarttua aktiivisesti kuunnellen ja keskustellen. Vanhemman ottaessa puheenvuoron työntekijän on tärkeää tarttua tilanteeseen ja esittää vanhemmalle aiheeseen liittyviä jatkokysymyksiä ilmaisten siten kiinnostustaan ja tarjoten tilaa keskustella vanhemmalle merkityksellisistä asioista. Kysymysten esittäminen vanhemmalle vaatii kuitenkin hienotunteista asennetta, jolloin tarvittaessa myös vanhemman halua vaieta kunnioitetaan. Vanhemmalla pitää säilyä oikeus rajata osallistumisestaan yhteistyöhön omien ja perheensä tarpeiden mukaan.

4.4 Tutkimuksen arviointi

Aineiston vahvuutena on osallistuneiden vanhempien laaja kirjo iän, koulutustaustan ja parisuhteen muodon (avioliitossa/avoliitossa/eronnut) osalta. Isien ja äitien osuus jakautui tasaisesti. Vanhemmat olivat hyvin motivoituneita osallistumaan tutkimukseen. Vain yksi perhe seitsemästä kieltäytyi osallistumasta eikä kukaan neuvotteluihin osallistuneista kieltäytynyt haastattelusta.

Tutkimukseen osallistuneet työntekijät olivat useammasta eri päiväkodista ja useiden eri ammattien edustajia, millä pyrittiin huomioimaan käytäntöjen tai puhetaiposten mahdollinen vaihtelu eri yksiköissä tai eri ammattia edustavien kesken. Näihin neuvotteluihin ei kuitenkaan osallistunut esim. sosiaalitoimen työntekijöitä eikä lääkäreitä, mikä on jossain määrin voinut vaikuttaa käytyjen keskustelujen kulkuun.

Tutkimuksen kohteena olivat verkostoneuvotteluissa tapahtuvat sosiaaliset käytännöt, vanhempien ja ammattilaisten välinen vuorovaikutus, ei yksittäiset vanhemmat tai päiväkodit. Gobon (2007) mukaan muutama tutkittava tapaus voi riittää edustavaksi aineistoksi laadullisessa tutkimuksessa, mikäli tapaukset kuvastavat yhteiskunnassa laajalti vaikuttavaa ilmiötä ja väestö on

suhteellisen homogeenistä tutkittavan asian suhteen. Vanhempien ja ammattilaisten kohtaamisista lapsen hoitoon, kehitykseen ja kasvatukseen liittyvissä asioissa on tullut osa tavanomaista arkea käytännöllisesti katsoen joka perheessä koko lapsen kehityksen ajan (mm. neuvola, varhaiskasvatus, koulu, kouluterveydenhuolto). Verkostoneuvotteluihin osallistuvat vain jotkut lasten vanhemmista, mutta tukea tarvitsevien lasten vanhemmille nämä neuvottelut ovat toistuvia, tavanomaisia tilanteita. Myös useimmille varhaiskasvatuksessa ja terveydenhuollon perhepalveluissa toimiville ammattilaisille kyse on keskeisestä työn osa-alueesta.

Laadullisessa tutkimuksessa validiteetilla on suurempi merkitys kuin reliabiliteetilla. Reliabiliteetilla arvioidaan mittausmenetelmien luotettavuutta, kun taas tulosten ja tulkintojen paikkansapitävyyden arvioinnissa on kyse validiteetista. Aineiston analyysin perusteella tehtyjen tulkintojen validiteetti on kuitenkin yhteydessä siihen, miten ko. tulkintoihin on päädytty eli käytettyjen menetelmien luotettavuuteen. (Hammersley, 2012; Mason, 2002). Erityisesti tutkijan subjektiivisten ennakkoasenteiden vaikutusta tehtyihin tulkintoihin on varottava laadullisessa tutkimuksessa (Mabry, 2012). Kun tutkimustuloksena esitetään kuvailevia väittämiä, validiteetissa on kyse sen arvioinnista, pitävätkö väittämät paikkansa eli liittyvätkö esitetyt kuvailevat ominaisuudet todella tutkittuun ilmiöön ja siinä määrin kuin on esitetty (Hammersley, 2012). Tämän tutkimuksen validiteetin arvioimiseksi tutkijan lähtökohdat ja kaikki tutkimusprosessin vaiheet on pyritty kuvaamaan mahdollisimman avoimesti ja tarkasti ja tehdyt johtopäätökset perusteltu sekä esitetty niiden tueksi otteita aineistosta. Mahdolliset vaihtoehdot tulkintatavat on pyritty huomioimaan analyysissä. (Ks. mm. Leong & Austin, 2006; Rastas, 2005). Lopullisesti tutkimustulosten validiteetin ja reliabiliteetin ratkaisee kuitenkin se, miten koherentti selitys on ja miten relevantti se näyttää olevan selitettäessä muutakin kuin kyseistä aineistoa (Alasuutari, 2011).

Tulosten siirrettävyyttä voi jonkin verran rajoittaa tämän tutkimuksen toteutus vain yhdellä paikkakunnalla. Verkostoneuvottelujen toteuttamisessa saattaa olla jossain määrin alueellisia eroja. Esim. eri paikkakunnilla neuvottelun pohjana käytettävät oppimissuunnitelmalomakkeet poikkeavat jonkin verran toisistaan. Kuitenkin ammattilaisten toimintaa määrittävä lainsäädäntö koskee yhtäläisesti kaikkia kuntia ja päiväkoteja. Työntekijöiden koulutus on myös kaikkialla Suomessa melko yhdenmukaista.

Se, mitä kussakin neuvottelussa keskusteltiin ja millaista vuorovaikutusta siinä esiintyi, on tilannesidonnaista. Kuitenkin se, miten ja millä eri tavoilla vanhemmat osallistuivat keskusteluihin, voi olla siirrettävissä myös muihin moniammatillisiin asiakasneuvotteluihin. Vanhempien tapa jäsentää asemaansa ja osallistumismahdollisuuksiaan neuvotteluissa ei luultavasti ole sidoksissa vain yksittäisiin tilanteisiin, vaan voidaan ajatella kertovan myös yleisemmällä tasolla olevista ilmiöistä (Vrt. Metsämuuronen, 2009). Tulosten voidaan ajatella heijastavan niitä kulttuurisia kehyksiä, joita tukea

tarvitsevien lasten vanhemmat kohtaavat heidän toimiessaan lapsensa asioissa terveydenhuollon ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa.

Tulosten yleistettävyyttä ajatellen olennaista on vanhempien ja työntekijöiden välistä vuorovaikutusta koskevat yleiset säännönmukaisuudet, kuvaukset siitä, millaista vanhempien ja työntekijöiden välinen vuorovaikutus voi verkostoneuvottelussa olla. Tämä tutkimus voi lisätä ymmärrystä vanhempien toiminnasta ja kokemuksista verkostoneuvotteluissa, kuvata joitakin tyypillisiä tilanteita, joita verkostoneuvotteluissa tapahtuu ja kuvata niitä tekijöitä, jotka ylläpitävät tietynlaista vuorovaikutusta vanhempien ja työntekijöiden välillä.

Jatkossa lisätietoa voisi tuoda vanhempien odotusten ja käsitysten selvittäminen ennen edessä olevaa verkostoneuvottelua. Tällöin olisi mahdollista vertailla vanhempien odotuksia ja kokemuksia neuvotteluista. Kiinnostavaa olisi myös tarkastella sitä, missä määrin juuri aloitusepisodit määrittävät neuvottelun kulkua ja millaisia seurauksia voisi erilaisilla aloitustavoilla olla neuvottelun etenemiselle. Jatkotutkimusta voisi tehdä siitä, mikä työntekijöiden ja vanhempien toiminnassa edistää vastavuoroista dialogia neuvottelussa. Myös työntekijöiden näkökulmaa verkostoneuvotteluihin olisi tärkeää tutkia.

LÄHTEET

- Alasuutari, M. (2003). *Kuka lasta kasvattaa?* Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Alasuutari, M. (2006). Kulttuuriset kehykset kasvatusvuorovaikutuksessa. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A.R. ja Rasku-Puttonen, H. (toim.) *Kasvatusvuorovaikutus*. (s. 70-90). Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, M. (2007). Kumppanuus ja asiantuntijuus varhaiskasvatuksessa. *Psykologia* 6, 422-434.
- Alasuutari, M. (2010). *Suunniteltu lapsuus*. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. (4. uudistettu painos). Tampere: Vastapaino.
- Amery, J. (2000) Interprofessional working in health action zones: How can this be fostered and sustained? *Journal of Interprofessional Care*. Vol. 14. No 1. 27-30.
- Autio, P. (2006). Dialogisuus ja vallankäyttö hoitokokouksessa. *Psykologia* 3, 196-204.
- Berger, P. ja Luckmann, T. (1967). *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*. New York: Doubleday.
- Burr, V. (2015). Social Constructionism. Teoksessa Wright, J.D. (toim.) *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. 2. painos (s. 222-227). Amsterdam: New York, Elsevier.
- Ehrnrooth, J. (1990). Intuitio ja analyysi. Teoksessa K. Mäkelä (toim.), *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. (s. 30-41). Helsinki: Gaudeamus.
- Epstein, J. ja Sanders, M. (2000). Connecting Home, School, and Community: New Directions for Social Research. Teoksessa M. Hallinan (toim.), *Handbook of Sociology of Education*. (s. 285-306). New York: Plenum.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. (2014). Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:1. (3. muutettu painos). Tampere: Juvenes.
- Fish, W. (2006). Perceptions of parents of students with autism towards the IEP meeting: A case study of one family support group chapter. *Education*, 127 (1), 56-68.
- Gobo, G. (2007). Sampling, Representativeness and Generalizability. Teoksessa C. Seale, G. Gobo ja J.F. Gubrium (toim.), *Qualitative Research Practice*. (s. 405-534). SAGE Publications, <http://ebookcentral.proquest.com>.
- Halme, N., Perälä, M-L ja Kanste, O. (2014) Lasten ja perheiden palvelujen saavutettavuus ja avun riittävyys – rakenneyhtälömallin kehittäminen ja arviointi. *Hoitotiede* 26.3., 217-230.
- Hammersley, M. (2012). Assessing Validity in Social Research. Teoksessa P. Alasuutari, L. Bickman & J. Brannen (toim.), *The SAGE Handbook of Social Research Method*. (s. 42-53). DOI: <http://dx.doi.org/10.4135/9781848608429>.
- Harré, R. ja Langenhove, L.V. (1991) Varieties of Positioning. *Journal for the Theory of Social Behaviour* 21 (4), 393-407.
- Huttunen, L. (2010). Tiheä kontekstointi: haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander ja M. Hyvärinen (toim.), *Haastattelun analyysi*. (s. 39-63). Tampere: Vastapaino.
- Hyvärinen, M. ja Löyttyniemi, V. (2005). Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.), *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. (s. 189-222). Tampere: Vastapaino.
- Jensen-McNiff, B. (2012) *If the goal is collaboration: Toward more satisfactory inclusion of parents in the individual education plan meetings*. A Dissertation. Educational Studies. 3521951. The University of Nebraska. Lincoln: ProQuest.
- Jokinen, A. & Juhila, K. (2004). Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila ja E. Suoninen. (toim.), *Diskurssianalyysin aakkoset*. 3. painos. (s. 75-108) Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, A., Juhila, K. ja Suoninen, E. (2004). *Diskurssianalyysin aakkoset*. (3. painos). Tampere: Vastapaino.

- Karila, K. (2005). Vanhempien ja päivähoidon henkilöstön keskustelut kasvatuskumppanuuden areenoina. *Kasvatus 4*, 285-298.
- Karila, K. (2006). Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A.R. Nummenmaa ja H. Rasku-Puttonen (toim.), *Kasvatusvuorovaikutus*. (s. 91-108) Tampere: Vastapaino.
- Kettunen, T. (2001). *Neuvontakeskustelu. Tutkimus potilaan osallistumisesta ja sen tukemisesta sairaalan terveysneuvonnassa*. Väitöskirja. Studies in Sport, Physical Education and Health. 75/2001. Jyväskylän yliopisto.
- Kekkonen, M. (2012) *Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä*. Väitöskirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 72/2012. Tampere: Juvenes Print.
- Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 1119/1985.
- Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 580/2015.
- Leong, F.T.L. ja Austin, J.T. (2006). *The Psychology Research Handbook. A Guide for graduate students and research assistants*. (2. painos). Thousand Oaks, California: Sage Publications Ltd.
- Leskinen, M. (1999). Lapsen kehityksen tukeminen yhteistyössä vanhempien kanssa. Teoksessa T. Ahonen & T. Aro (toim.), *Oppimisvaikeudet. Kuntoutus ja opetus yksilöllisen kehityksen tukena*. (s. 24-38). Juva: WSOY.
- Linell, P. ja Luckmann, T. (1991). Asymmetries in Dialogue: Teoksessa I. Markova & K. Floppa (toim.), *Asymmetries in dialogue*. (s. 1-20). Savage, Md: Barnes & Noble Books.
- Mabry, L. (2012). Case Study in Social Research. Teoksessa P. Alasuutari, L. Bickman & J. Brannen (toim.), *The SAGE Handbook of Social Research Method*. (s. 214-227). DOI: <http://dx.doi.org/10.4135/9781848608429>.
- Mason, J. (2002) *Qualitative Researching*. (2. painos). London: Sage Publications Ltd.
- Metsämuuronen, J. (2009). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: tutkijalaitos* (4. laitos, 1. painos). Jyväskylä: Gummerus.
- Mäkelä, K. (1990) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Määttä, P. (1999). *Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt*. Jyväskylä : Atena.
- Mönkkönen, K. (2002). *Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa*. Väitöskirja. Kuopion yliopiston julkaisuja, Sarja E, Yhteiskuntatieteet 94. Kuopion yliopisto.
- Nikander, P. (1997). Diskursiivinen käänne (sosiaali)psykologiassa. *Psykologia 32*, 404-414.
- Nummenmaa, A.R. ja Karila, K. (2011) *Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa*. Helsinki: WSOY.
- Nuolijärvi, P. (1990). Keskusteluntutkimus. Teoksessa K. Mäkelä (toim.), *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*.(s. 114-141). Helsinki: Gaudeamus.
- Pekkarinen, E., Vehkalahti, K. ja Myllyniemi, S. (toim.) *Lapset ja nuoret instituutioiden kehityksissä*. Nuorisotutkimusverkosto: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Valtion nuorisoasian neuvottelukunta. Helsinki.
- Pietilä, I. (2010). Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa J. Ruusuvoori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.), *Haastattelun analyysi*. (s. 212-241). Tampere: Vastapaino.
- Potter, J., Edwards, D. ja Wetherell, M. (1993). A Model of Discourse in Action: Identity-Mind-Reality. *The American Behavioral Scientist Jan. Vol.36, No 3*, 383-401.
- Pöysä, J. (2010) Asemointinäkökulma haastattelujen kerronnallisuuden tarkastelussa. Teoksessa J. Ruusuvoori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.), *Haastattelun analyysi*.(s. 153-179). Tampere: Vastapaino.
- Rastas, A. (2005). Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa J. Ruusuvoori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. (s. 78-102). Tampere: Vastapaino.
- Rock, M. (2000). Parents as Equal Partners. Balancing the Scales in IEP Development. *Teaching Exceptional Children. Vol. 32, Issue 6*, 30-37.

- Ruusuvuori, J. (2010) Vuorovaikutus ja valta haastattelussa – keskustelunanalyttinen näkökulma. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander, & M. Hyvärinen (toim.), *Haastattelun analyysi*. (s. 269-299). Tampere: Vastapaino.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. ja Hyvärinen, M. (toim.) (2010) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.
- Ruusuvuori, J. ja Tiittula, L. (toim.) (2005). *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.
- Seikkula, J. & Arnkil, T.E. (2005). *Dialoginen verkostotyö*. Helsinki: Tammi.
- Siitonen, J. (1999). *Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua*. Acta Universitatis Ouluensis, Sarja E, 37. Oulun yliopisto.
- Suoninen, E. (2004). Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. *Diskurssianalyysin aakkoset*. (3. painos). (s. 48-74). Tampere: Vastapaino.
- Suoninen, E. (2006) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä*. (3. painos). (s. 17-36). Tampere: Vastapaino, 17-36.
- Tannen, D. (1993). What's in a frame?: Surface Evidence for Underlying Expectations. Teoksessa D. Tannen. (toim.) *Framing in Discourse*. (s. 14-56). New York: Oxford University Press.
- HTK-ohje (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta [viitattu 6.7.2016]. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.
- Valtonen, A. (2005). Ryhmäkeskustelut – millainen metodi? Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. (s. 231-241). Tampere: Vastapaino.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (2005). Stakes. Oppaita 2005:56. (2. tarkistettu painos). Saarijärvi: Gummerus.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (2016). Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Tampere: Juvenes Print.
- Virtanen, P., Suoheimo, M., Lamminmäki, S., Ahonen, P. ja Suokas, M. (2011). *Matkaopas asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämiseen*. Tekes. Katsauksia 281/2011. Helsinki.

LIITTEET

Liite 1.

Tiedote

1.8.2013

Tutkimus moniammatillisista neuvotteluista (paikkakunnan nimi) päivähoidossa

Olen tekemässä Jyväskylän yliopistossa psykologian lisensiaatin tutkimusta päiväkodeilla pidettävistä neuvotteluista, joissa keskustellaan yhdessä vanhempien kanssa lapsen kehitykseen, hoitoon ja kuntoutukseen liittyvistä asioista. Tutkimuksen kohteena ovat sellaiset neuvottelut, joihin osallistuu vanhempien ja päivähoidon työntekijöiden lisäksi terveydenhuollon työntekijöitä esim. puheterapeutti tai toimintaterapeutti sekä psykologi.

Nämä päivähoidon moniammatilliset neuvottelut voivat olla haastavia sekä vanhempien että työntekijöiden kannalta. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää neuvotteluiden sujumista vanhempien näkökulmasta ja siten kehittää vanhempien ja ammattilaisten yhteistyötä toimivammaksi.

Tutkimus on kaksivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa nauhoitetaan moniammatillisia neuvotteluita (paikkakunnan nimi) joissakin päiväkodeissa siten, että osallistun itse neuvotteluihin oman ammattini (terveyskeskuspsykologi) edustajana. Toinen tutkimusvaihe toteutetaan muutaman päivän kuluessa kunkin neuvottelun jälkeen haastatteleamalla neuvotteluun osallistuneet vanhemmat tarkoituksena selvittää vanhempien kokemuksia ja ajatuksia pidetystä neuvottelusta. Mikäli molemmat lapsen vanhemmat ovat osallistuneet neuvotteluun, heidät haastatellaan erikseen. Haastattelut tehdään vanhempien toiveen mukaan joko heidän kotonaan tai tutkijan työhuoneella (paikkakunnan nimi) terveysasemalla, ja ne myös nauhoitetaan.

(Kuntaorganisaatio) on myöntänyt tutkimusluvut tämän tutkimuksen toteuttamiseen sekä päivähoidon että terveydenhuollon työntekijöiden osalta. Vanhemmilta pyydetään kirjalliset suostumukset neuvottelun ja haastattelun nauhoittamiseen. Vanhempi voi halutessaan neuvottelun jälkeen kieltäytyä enää osallistumasta haastatteluun, mutta siihen mennessä kerättyä neuvottelunauhoitusta voidaan käyttää silti tutkimuksessa.

Nauhoituksia säilytetään ja käsitellään niin, että keskustelujen kohteena olevan lapsen ja tutkimukseen osallistuneiden henkilöllisyys eivät tule tutkimuksen ulkopuolisten tietoon. Tutkimuksesta tehtävään raporttiin kootaan tiedot niin, ettei ketään yksittäisiä tutkimukseen osallistuneita henkilöitä tai päiväkoteja voi tunnistaa.

Lisätietoja tutkimuksesta antaa:

Tutkija, terveyskeskuspsykologi
 Susanna Huttunen
 Perhepalvelukeskus, Sosiaali- ja terveystoimi
 (Paikkakunnan nimi)
 P. 0400 – xxx xxxx, susanna.huttunen(at)(paikkakunnan nimi).fi

Liite 2.

Haastattelukysymykset

1. **Mitä sinulle jäi päällimmäisenä mieleen neuvottelusta? Millaista se sinun mielestäsi oli?**
2. **Vastasiko neuvottelu odotuksiasi?**
  - Millä mielellä tulit neuvotteluun? Mitä **toivoit** neuvottelulta?
  - **Huolestuttiko** sinua jokin ennen neuvottelua?
  - Tuliko jotain **yllättävää** eteen? Mitä?
  - Olitko **pettynyt** johonkin neuvottelussa? Mihin? Miksi?
  - **Kuinka monessa** vastaavassa lapsesi asioita käsittelevässä moniammatillisessa neuvottelussa olet ollut tätä ennen? Entä muissa neuvotteluissa lapsesi liittyen?
  - **Poikkesiko** tämä aiemmista? Miten?
3. **Mihin kiinnitit huomiota veon/lton/terapeutin/minun toiminnassa?**
  - Jäitkö **ihmettelemään** jotain neuvottelussa? Jonkun sanoja/tekoja? Mitä? Miksi?
  - Oliko osanottajien **määrä** sopiva/ liian suuri/ liian pieni? Miksi niin?
  - Näyttikö työntekijöiden **keskinäinen yhteistyö** toimivalta vai oliko siinä jotain ongelmia? Millaisia? Mistä arvelet niiden johtuneen?
  - Olitko tyytyväinen **puolisosi/lapsen toisen vanhemman** toimintaan neuvottelussa? Oliko asioita, joissa olisit toivonut hänen toimivan toisin? Puhuvan enemmän/vähemmän/ muista asioista? Miksi näin?
4. **Käytiinkö mielestäsi kaikki tärkeät asiat läpi vai jäikö jotain puhumatta?**
  - Mistä olisit toivonut puhuttavan **enemmän/vähemmän**?
  - Oliko **jotain mistä et olisi halunnut** puhuttavan? Miksi?
  - Oliko työntekijöiden puhe mielestäsi selkeää ja **ymmärrettävää** vai jäikö jotain epäselväksi? Käyttivätkö työntekijät liikaa ammattikieltä?
  - Miltä sinusta tuntui **tapa, jolla lapsestasi** puhuttiin?
  - Oliko jotain, mitä **et olisi halunnut kuulla** lapsestasi? Mikset?
  - Puhuttiinko siitä riittävästi, **miten lastasi on tarkoitus auttaa**? Selvisikö sinulle, mihin tukitoimilla pyritään?
5. **Miltä sinusta tuntui neuvottelun aikana?**
  - **Muuttuivatko** tunteesi neuvottelun kuluessa? Miten? Mistä syystä?
  - Millainen **ilmapiiri** neuvottelussa oli? Mistä arvelet sen johtuneen?
  - **Muuttuiko** ilmapiiri neuvottelun aikana? Miten? Mistä syystä?
6. **Miten neuvottelussa mielestäsi suhtauduttiin sinuun?**
  - Esitettiinkö **sinulle kysymyksiä**? Millaisia? Olisitko kaivannut enemmän/vähemmän/toisenlaisia kysymyksiä sinulle? Millaisia?
  - Olitko **tyytyväinen** siihen, mitä ja **miten itse puhuit** neuvottelussa? Mihin olit tyytyväinen/tyytymätön? Mikä saa sinut ajattelemaan niin?
  - **Saitko sanottua** mielipiteesi/toiveesi/huolesi? Miten niihin suhtauduttiin? Koitko, että sinun ajatuksiasi **arvostettiin** neuvottelussa? Miten se näkyi? Ellei, niin millaiset asiat ohitettiin? Miten se näkyi? Mitä arvelet syyksi?

- **Mikä auttoi** kertomaan omista ajatuksista? Mikä esti? **Mitä jäi sanomatta**? Miksi? Olisiko ollut **mahdollista toimia toisin**? Mitä siitä olisi seurannut?
- Mitä arvelet, että **sinulta neuvottelussa odotettiin**? Mikä saa sinut ajattelemaan näin? Koetko täyttäneesi odotukset? Miksi näin?
- Mitä arvelet, **mistä vanhempi ylipäättään saa ja voi puhua** neuvottelussa? Onko jotain, josta ei saisi puhua? Miksi niin? Voiko vanhempi esittää kysymyksiä? Mitä ei? Miksei? Mitä siitä seuraisi, **jos tekisi toisin**?
- Mitä arvelet, mikä **vanhemman tehtävä** ylipäättään neuvottelussa on? Mikä sen pitäisi olla? Toteutuiko se tässä neuvottelussa?
- **Vaikuttivatko kommenttisi** mahdollisesti jotenkin siihen, mistä puhuttuun tai miten/neuvottelun lopputulokseen/tehtyihin sopimuksiin/tukitoimiin/muihin järjestelyihin?
- Koitko itsesi neuvottelussa **tasavertaiseksi** verrattuna työntekijöihin? Mikä sinut sai tuntemaan niin? Entä koitko itsesi tasavertaiseksi verrattuna puolisoosi/lapsen toiseen vanhempaan? Mikä sinut sai tuntemaan niin?

7. Oliko neuvottelusta sinulle jotenkin hyötyä? Jäikö jotain käteen?

- Mitä ajattelet, miksi tällainen neuvottelu järjestettiin? Mikä sen **tarkoitus** oli? Toteutuiko neuvottelun tarkoitus?
- Koitko neuvottelun olleen **hyödyksi lapsesi asioiden kannalta**? Millä tavalla?
- Saitko **uutta tietoa** lapsestasi/työntekijöiden toiminnasta/yleisistä käytännöistä/muusta? Mistä? Saitko **uusia ajatuksia** tai oivalluksia? Saitko ideoita omaan arkeesi? Millä tavalla?
- Koitko neuvottelun **onnistuneen** jossain? Missä?
- Koitko neuvottelusta olleen **haittaa**? Miten?
- Miltä **sinusta tuntui** neuvottelun päättyessä? Entä kotona ajatellessasi neuvottelua? Miksi niin?
- Mitä arvelet, vaikuttiko neuvottelu jotenkin siihen, millaiseksi koet itsesi **vanhempana**? Tunsitko neuvottelun jälkeen itsesi uupuneemmaksi/energisemmäksi /ennallaan? Lisäikö neuvottelu **huoliasi**? Vai loiko se **toiveikkuutta**? Miten?
- Mitä arvelet **muuttiko** neuvottelu työntekijöiden **suhtautumista sinuun** jotenkin? Onko sillä sinulle **merkitystä**?
- Muuttiko neuvottelu sinun **käsityksiäsi ammattilaisista**?

8. Kuvittele, että sinulla olisi ollut taikasauva, jolla olisit voinut muuttaa neuvottelun juuri mieleisekseen, niin millainen neuvottelusta olisi silloin tullut?

Miltä nämä kysymykset tuntuivat? Onko sinulla jotain kysyttävää?

Kirjaa:

- pvm, haastateltavan nimi, lapsen nimi, kesto, kellonaika
- olosuhdetekijät
- omat tunteet
- oma vaikutus tilanteen kulkuun
- virheet, poikkeamat tavanomaisesta ja niiden seuraukset
- omat oivallukset haastateltavasta, vuorovaikutuksesta, asioiden suhteista

Liite 3.

Litterointimerkit

V = vanhempi, haastateltava

P = päivähoiton työntekijä

T = terveydenhuollon työntekijä

H = haastattelija

(.) vähintään sekunnin tauko

(..) vähintään kahden sekunnin tauko

(...) vähintään kolmen sekunnin tauko)

(5) tauon pituus sekunneissa

[ ] päällekkäispuhunnan alkamis- ja päättymiskohta

? nouseva intonaatio

ja: äänteen venytys

lii- sana jää kesken (yhdysviiva sanan lopussa)

liian painotus (alleviivaus)

^oliian^o hiljaista puhetta

> < nopeammin puhuttu jakso

LIIAN äänen voimistuminen

.hh sisäänhengitys

hh uloshengitys

£ £ hymyilevällä äänellä sanottu jakso

@ äänensävyyn muutos, esim. toisen puhetta referoidessa

(( )) kaksoissulkeiden sisällä litteroijan kommentteja ja selityksiä tilanteesta

(Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino)